

105738

5

AZ

EMKE

1908. ÉVI

JELENTÉSE.

AZ 1908. ÉVI JUNIUS 8-ÁN MAROSÚJVÁRT TARTANDÓ

XXIV. RENDES KÖZGYÜLÉSRE

IRTA ÉS ÖSSZEÁLLITOTTA:

SÁNDOR JÓZSEF

T. ALELNÖK-FŐTITKÁR.

KOLOZSVÁRT.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

AZ

EMKE

1908. ÉVI

JELENTÉSE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

AZ 1908. ÉVI JUNIUS 8-ÁN MAROSÚJVÁRT TARTANDÓ

XXIV. RENDES KÖZGYÜLÉSRE

IRTA ÉS ÖSSZEÁLLITOTTA:

SÁNDOR JÓZSEF

T. ALELNÖK-FŐTITKÁR.

105738

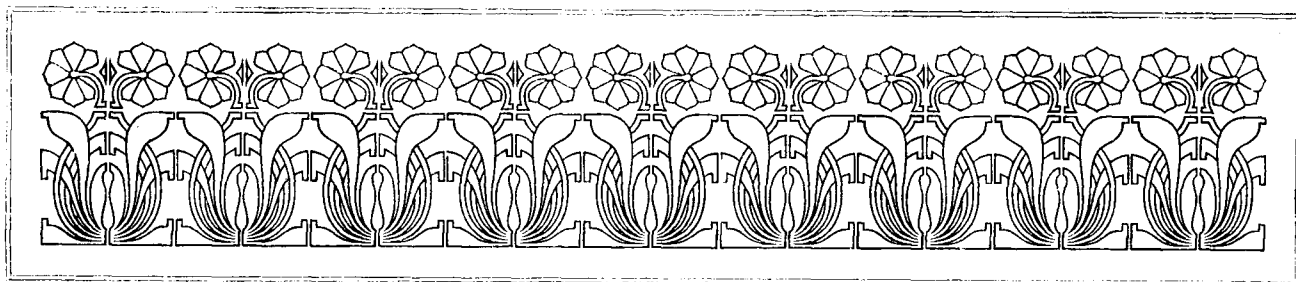

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ÖSSZEFOGLALÁS.

Tisztelt Közgyűlés!

A jövő évvel az Emke fennállása negyedszázados évfordulóját üli. Ez alkalommal a közgyűlést országos jelleggel, méltó ünnepségek keretében Kolozsvárt, az egyesület székhelyén fogjuk megtartani s a Választmány már is intézkedett, hogy az egyesület 25 éves története akkorra megírassék. Addig is az utolsó közgyűlést, melyet a jubileum előtt tartunk, számszerint a XXIV-iket, a vidékre határozta a Választmány összehívni, követve az Alapszabályok azon intézkedését, hogy a közgyűlések, a kapott meghívókhoz képest, lehetőleg valamelyik fiókválasztmány területén tartassanak meg. Idei közgyűlésünkre két meghívás érkezett és pedig Marosujvár közönsége és Balázsfalvi fiókkörünk részéről: mérlegelve pedig a társadalmi és politikai viszonyokat, Választmányunk egyelőre a világhírű bánya- és kies fürdőhely mellett határozott, fennmaradván, hogy a jövő év után esetleg Balázsfalvára tegyük a közgyűlést. Marosujvár — Gyulafehérvár és Nagyenyed után — a harmadik hely Alsófehérvármegyében, hová az Emke közgyűléseivel ekként kiszáll s a nagyfontosságú központi vármegye nemzeti jelentőségét akartuk ezzel is kiemelni, hogy követve a marosujvári m. kir. főbányahivatalnak, a tisztii és polgári olvasóköröknek, valamint a függetlenségi és 48-as körnek meghívásait is, ide határozzunk, annál is inkább, mert maga Balázsfalva is e megyébe esik. A közgyűlés előkészítésére már létezett helyi fiókválasztmányunk Marosujvár vidéki kör címmel f. évi április hó 12-én, központi kiküldött — a t. alelnök-főtitkár — jelenlétében, báró Kemény Árpád főispán tiszteleti elnöksége és báró Bánffy Kázmér alispán tiszteleti tagsága és Szabó Albert kir. főbányatanácsos, főbányahivatali főnök elnöklete alatt 100 tagu választmánnyal újjáalakulván, a helyi rendezés érdeme a fiókkörnek tulajdonítható. A közgyűlés napja, tekintettel Ő Felsége a király 41-ik koronázási évfordulójára is, június 8-án, pünkösd másodnapjára állapított meg s a Meghívó, valamint az ünnepségek programja a Részletezés 85—7. lapjain olvashatók. A római kath. templomban ünnepi szent mise, a református templomban — hol a közgyűlés is lesz — ima, a Kolozsvári Dalkör, az ország egyik legrégebb és legkitünőbb dalegyesülete közreműködése, továbbá Rákosi Jenő udvari tanácsos, főrendiházi tag, örökös disztagunk előadással résztvétele a főbb pontok, melyeket a közgyűlés Alapszabályszerű tárgysorozatán kívül a nap történetéből kiemelünk. A turistaságot és a honismét mozdítja elő a bánya-, fürdő stb. látogatás, ami a programban szintén szerepel. — A múlt évi május hó 5-én Kolozsvárt tartott

XXIII. rendes közgyűlés jegyzőkönyve hitelesítve és kinyomatva a Részletezés 3—11. lapjain található s az ott hozott határozatok foganatosításáról a jelentés keretében számolunk be.

Dacára 24 éves fennállásunknak, mely idő alatt annyi társadalmi szervezet lankadni indult; dacára, hogy az 1906. jun. 5-iki közgyűlés óta az áll. iskola építő akció miatt az addig követett tőkésítési eljárás megszűnt; s dacára, hogy mult évi 174.345 K 31 f költségvetésünket a különböző segélyakció következtében **3914 K 96 f-rel** léptük túl: a lefolyt 1907. évben is gyűjtés útján nem kevesebb, mint **73.261 K 89 f-rel** növeltük az alapvagyon, ami 15.664 K 62 f-rel több mint a tavalyi növekedés. Nyilvánvaló jele ez az egyesület népszerűségének és az iránta való bizalomnak, melynek fokmérője az immár **3,178.120 K 99 f-re** nőtt alapvagyon, ami az eddig segélyre kiadott 2,736.657 K 12 f-rel együtt **5,914.778 K 11 f-t**, tehát közel 6 millió K-t képvisel. Pedig ez évben a függőben levő törvénykezési eljárás befejezése miatt még nem folyt be a 160.000 K-s „*dr. Miksa György és Miksa Zsuzsánna-féle alapítvány*“ s a növekedés főleg kisebb hagyatékok, alapítványok, stb. javára irható, miután mint már említettük, két év óta az összes rendes és pártoló tagdíjak, adományok, perselyes és más gyűjtések a tőkevagyon kamatjövedelmével együtt a segélyakciókra költetnek el. A növekedéshez számítandó, mint belefoglalt összeg, a néhai Kovács Sándor nagyenyedi mérnök alapítványának 1643 K 70 f ¹/₄-ed rész jövedelmével a végrendelet értelmében immár 133.140 K 04 f-re emelése, a 14.722 K 49 f-t kitevő II. Rákóczi Ferenc és Zrínyi Ilona alapítvány s más alapok megfelelő növelése. De a cél nagysága és a folyton növekvő társadalmi szükség mutatja, hogy mindez alig elég s azért itt is kérnünk kell mindenkit, hogy támogatását ne sajnálja, míg a 3 millió alaptőke helyett nem lesz ugyannyi évi jövedelem.

Az egyesület alapvagyonát a Választmány a korábbi mozdíthatatlan lekötöttségekkel együtt a lefolyt évben következőleg helyezte el, illetve kezelte: Helyi és vidéki pénztintézetekben 1,069.654 K 67 f, értékpapirokban 883 142 K 19 f, földbirtokban 692 104 K 77 f, épületekben 93.722 K 34 f, állami és községi kölcsönökben 311.790 K 58 f, aláírt tagsági kötelezettségekben 91.375 K 24 f, pénztárkészletben 31.170 K 94 f, felszerelésekben 5160 K 26 f, összesen 3,178.120 K 99 f. Ezek közül mozgatható vagyon a 12 helyi és 7 vidéki pénztintézetben és az értékpapirokban levő összeg. Azonban a takarékpénztárak és szövetkezetek nagyban és általában mint állandóbb jellegű betétet kérik és tekintik az Emke elhelyezéseit, melyeket a magyar kézen levő hitelügy támogatása címén is reklamálnak s ez az oka, hogy a f. közgyűlési évben is — az Emke-palota eladási árából, stb — 223,253 K 39 f újabb készpénzbetétet helyeztünk el s további összegeket jegyeztünk elé két kolozsvári és két vidéki pénztintézetnek, köztük a Torda-aranyosvármegyei kiegészítő és takarékpénztárnak 100.000 K-t, miután az ugyanezen megyei takp. már ugyanekkora betéttel rendelkezik. Viszont a különben jól vezetett, de a közgazdasági kiegyezés kérdésével kapcsolatban felmerült osztrák pénzügyi politika következtében visszleszámitolásai miatt válságos helyzetbe került kolozsvári Mezőgazdasági bank és takarékpénztár r. t.-ot — miután segítségével a magyar állam is közbelépett — 251.149 K 70 f betétünknek két évig nem-bolygatásáról biztosítottuk s ez által előljártunk abban, hogy más nagy betevő erkölcsi testületek és a közönség is az intézet iránt bizalommal viseltetve, a bank időt és erőt kapjon az immár teljesen biztosított kibontakozásra s megmentődjék a vele további visszleszámitolási viszonyban álló több kolozsvári és erdélyi pénztintézet, melyekkel erős pénzügyi

megrázkódtatást szenvedhetett volna az egész erdélyirész. Miután az Emke-betétek után az egyes intézetektől korábban kért és kiállított igazgatósági és felügyelő-bizottsági egyetemleges jóállási nyilatkozatok időközben a változások következtében nagyrészt elévültek, a Választmány szükségesnek tartotta a nyilatkozatokat újolag kiállíttatni azzal, hogy a vonakodó intézetekkel szemben a betét az intézeti szabályok különbeni szemmeltartásával bármely pillanatban felmondható. Egyszersmind hivatkozva a nemzetiségi pénzüzetek nagy áldozatkészségére, mely szerint az Emke évi jövedelmét kétszer, sőt háromszorosan túlhaladó évi összeggel áldoznak kulturális és közgazdasági társadalmi céljakra: f. évi márc. 12-én tartott Választmányi gyűlésünkben, Kuskó István alapító tag indítványára felszólítottuk az Emke-betétekkel rendelkező pénzüzeteket arra is, hogy jövőre évi mérlegök készítésekor illő és rendszeres összeggel emlékezzenek meg az egyesület támogatásáról, ellenkező esetben az intézetek egyébkénti szilárdságának mérlegelése mellett azokat fogjuk az elhelyezésekkel megkeresni, melyek e támogatásra vállalkoznak. E felszólításra annál nagyobb szükség volt, mert az Emkével összeköttetésben álló összes pénzüzetek közül — az egyszersmindenkorra adott pár száz K-s alapítványokon kívül — egyedül az Erdélyi jelzálogbank nyújtott eddig évente 50 K-t s az összes erdélyi és magyarországi pénzüzetek közül csak az a pár anyaállambeli intézet emlékezik meg rólunk rendszeresen, melyek neve az Összefoglalás 32-ik pontja alatt található! A felszólított pénzüzetek válaszárol a jövő évi jelentésben számolunk el.

Költségvetésünk szerint a *f. évi elkölthető jövedelem 190.012 K* (4. Évi jövedelem 78 f, tehát 15.667 K 47 f-rel több, mint a tavalyi, ami majdnem kizárólag közvetlen egyesületi bevétel s külső segélyezésnek alig lehet nyomát találni az előirányzatban. Ez összeg felhasználása a f. évi március 12-ikén tartott Választmányi ülésből a következőleg javasoltatik:

	Rendkívüli	Rendes	Összesen
1. Túlkiadás visszatérítése az 1907. évről — — — — —	3914.96	—	3914.96
2. Algyógyi székely földműves iskolára — — — — —	—	49603.—	49603.—
3. Hat Emke-népiskolára — — — — —	239.—	7360.85	7599.85
4. Nyolc Emke-óvodára — — — — —	—	7387.96	7387.96
5. Emke-iskolák és óvodák vegyes kiadásaira — — — — —	—	3114.81	3114.81
6. Iskolaépítő akcióra hét új állami iskolánál — — — — —	48045.88	—	48045.88
7. Hat gyermekmenedékhelyre — — — — —	—	600.—	600.—
8. Előre nem látott segélyekre — — — — —	3000.—	—	3000.—
9. Nyolc rendes néptanítói jutalomra és rendkívüli segélyekre — — — — —	700.—	761.30	1461.30
10. Két népiskolára átmeneti külső bevételek után — — — — —	—	400.—	400.—
11. Székely ipari segélyekre és ösztöndíjakra a Kovács Sándor-féle alaptól — — — — —	4992.75	1664.25	6657.—
12. Tizennyolc felekezeti iskolára és segélyre — — — — —	250.—	1210.—	1460.—
13. Népkönyvtárak, népdaloscörök és ifjusági egyesületek szervezésére — — — — —	—	5500.—	5500.—
14. Rendelkezési alap bevétele — — — — —	1964.43	—	1964.43
15. Kulturális alapok növelésére — — — — —	—	988.88	988.88
16. Özv. Mohay Károlyné-féle nagyarkályáni birtok hasznélvezeti jog megváltása törlesztésére — — — — —	—	2137.50	2137.50

17. Emke ipari akcióra	— — — — —	—	3000.—	3000.—
18. Vegyes segélyekre és kiadásokra	— — — — —	—	3462.86	3462.86
19. Emke-ingatlanok adóira	— — — — —	—	42.98	42.98
20. Szászvárosi bérházalap növelésére	— — — — —	—	414.25	414.25
21. Szászvárosi bérház fenntartási költségeire és adójára	— — — — —	—	700.—	700.—
22. Dologi kiadások	— — — — —	—	6360.—	6360.—
23. Ügyvezetés	— — — — —	—	5000.—	5000.—
24. Központi iroda hivatalnokainak személyi kiadásai	1320.—	—	8580.—	9900.—
25. Egyesületi szolgálta illetményei	— — — — —	—	1060.—	1060.—
26. Iskolaépítő akcióra és egyéb segélyekre rendelkezésre áll év végeig	— — — — —	16237.12	—	16237.12
Összesen	— — — — —	—	80.664.14	10.9348.64 19.0012.78

A 26. pont alatti 16.237 K 12 f maradványösszeg felhasználása tárgyában is azonban a választmány f. évi március 12-iki és május 12-iki ülésében a beözönlő nagyszámu segélykérések következtében úgy intézkedett, hogy év végeig immár egy fillér sem áll rendelkezésre, tehát kétségtelen, hogy az 1908. évi mérleget ismét és pedig **jelentékeny hiánnyal** fogjuk zárni, ha a megszavazásnak gátat nem vetünk, vagy újabb nagyobb áldozatok következtében az Emke vagyona és ezzel évi jövedelme váratlanul meg nem növekedik. De egy bizonyos s ez az, hogy az egyesület a végkimerülésig teljesíti feladatát.

Részletezve az 190.012 K 78 f évi jövedelem felhasználását, (5. Az algyógyi székely kitűnik mindjárt, hogy **49.603** K-ába, tehát az egész összegnek közel **földműves iskola.**) 30%-ába kerül egyedül a gróf Kun Kocsárdról nevezett és az ő alapítványából fentartott algyógyi székely földműves iskola, mely igaz, hogy az országban páratlan e nemben és 2000 holdas alapítványi birtokával és 23 év múlva szintén az Emkére szálló, 500.000 K-ra menő állami befektetésével messze földről állandó tanulmányi látogatások tárgyául szolgál. Az intézetbe, melynek 1907. szept. 22-én tartott tanévzáró vizsgájával 15 teljes éve záródott le, a mult tanévre 36 első és 29 másod éves, összesen 65 tanuló vétetett fel, kiknek nagyobb része teljesen ingyenes. Rendeztetett ezenkívül 1907. július 15-től aug. 20-ig 17 tanítóval egy néptanítói, tanfolyam, az iskolánál immár a 12-ik. Meglátogatta az intézetet 1—2 napi ott tartózkodással 444 kispap, pap és tanító, kiknek összetoborzásában nagy része volt a székelyföldi miniszteri kirendeltségnek, mely „A székely actio öt éve“ czimű mult évi saját jelentésében is a legnagyobb elismeréssel nyilatkozik „a kitűnően és főként az erdélyi viszonyokra nézve tanulságosan vezetett“ iskoláról és gazdaságról. A 15 év alatt végzett növendékek mind el vannak helyezve egyes munkaadó gazdáknál, vagy saját kisbirtokukat művelik, s amazokra nézve a jelentések általában véve kedvezők. Az iskolát dr. Darányi Ignác kir. földművelésügyi miniszter, kinek tárcájával közösen tartjuk fenn az intézetet, mult évi szeptember 27-én dr. M. zőssy Béla államtitkár, Balogh Vilmos és Kazy József min. tanácsosok, Péchy József oszt. tanácsos, Koós Jenő s. titkár stb. kíséretében váratlanul meglátogatva, egész napi ott tartózkodása után nemcsak a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott a látottakról, hanem a következő sürgönyvel is üdvözölte az Emkét: „A midőn az algyógyi gróf Kun Kocsárd székely földműves iskolát meglátogattam s kegyeletesen felkerestem a hamvaiban is áldott gróf sirját, nem mulaszthatom el, hogy az Emkének némes áldozatkészségeért hazafias köszönetemet és elismerésemet ne nyilvánítsam“. Az iskola 1907. szeptember 22-iki záró és folyó évi február 16-iki téli-félévi

közvizsgálatain és az ugyanakkor megtartott birtokszemlén az Emke állandó Ellenőrző bizottsága részéről — a Választmányhoz mindannyiszor jelentés tételével — Sándor József elnök, Lészai Ferencz kir. tanácsos, alelnök, báró Kemény József és Fáy Béla cs. és kir. kamarás jelentek meg, míg a miniszter részéről ott Juhász Vilmos földműves iskolai igazgató, itt Szentkirályi Ákos kolozsvári gazdasági akadémiai igazgató voltak a megbizottak. Az intézet élén alapításától kezdve Gáspár József igazgató áll, kinek jelentése a Részletezés 43—5. lapjain található.

Az intézet gazdasági forgalmát jövőre nagyban fogja emelni a magyar állami vasművek tüdőbeteg-szanatóriuma, mely az Emke által szinte ingyen adott 40 hold erdőben, a közeli csigmói oldalon, másfél millió K áldozattal a f. évben befejeztetvén, az élelmezést szerződésileg az iskola vállalta el. Az egyesületé lesz szerződésszerűleg 38 év múlva a Hunyadvármegye által 200.000 K költséggel létesített pompás vashid is.

Az 1902. évi május 25-iki kolozsvári közgyűlés határozata értelmében megindított állami iskolai építő akciót az egyesület (6. Állami iskolák szervezése.) creje megfeszítésével, sőt a határon is túlcsapva, folytatta e közgyűlési évben. A Részletezés 46—49. oldalain foglalt kimutatás szerint a kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek legutóbb — az előrement 25 iskola sorában — 9 új állami iskola szervezésére tettünk javaslatot olyképen, hogy a telekvásári, építési, berendezési és felszerelési költség az Emkét terheli s az állam csak a néptanítót adja. E 9 község:

1. Arany (Hunyadvm.) 14.045 K 88 f,
2. Égerhát (Szilágyvm.) 1000 K,
3. Kissolyos (Alsó-Fehérv.) 12.000 K,
4. Lekencze (Besztercze-Naszódvm.) 12.000 K,
5. Ördögkút (Szilágyvm.) iskola és óvoda együtt 30.000 K,
6. Szászernye (Kis-Küküllővm.) 12.000 K,
7. Unoka (Maros-Tordavm.) 5000 K,
8. Uzdiszentpéter (Kolozsvm.) 24.000 K és
9. Vista (Kolozsvm.) 12.000 K,

összesen **122.045 K 88 f** Emke építési segélylyel. Ezek közül a miniszter egyelőre elejtette Lekenczét, miután ott a leirat szerint a „négy tanítóval ellátott ág. ev. iskola a község összes tanköteleseinek tanítására elegendő“ s elhalasztotta az égerhádi iskola építését. A többi 7 új állami iskola azonban már ez év őszére szerveztetik, kivéve talán Unokát, hol a tárgyalások még folynak. Lekencze elejtése annál sajnosabb, mert az ág. ev. elemi iskola tannyelve nem magyar s dr. Hunyadi Imre főszolgabíró a biztos létesítés reményében 2000 K-án az állami iskolához szükséges telket saját kockázatára már meg is vásárolta. Arra az esetre, ha Lekenczén az állami iskola létesítése, az Emke újabb felterjesztése dacára sem volna keresztülvihető s ha Unoka államosítása is késnék, az Igazgató-választmány május 12-iki ülésében úgy határozott, hogy a 17.000 K összeg az állami iskolákra már előjegyzett további községek közt fog felosztani, melyek közt első helyen áll Buzásbesenyő 2000 K-ával. Az Aranyinak eredetileg szánt 12.000 K a megdrágult egységáruk következtében évközben emeltetett föl 2045 K 88 f-rel. 200 K többletet adtunk ki tavaly a 4500 K Emke építési segéllyel létrejött gyergyóbékási áll. iskolára is. Mindez iskola-építések címén — mint már említettük — nemcsak 3914 K 96 f hiánnyal léptük túl az 1907. évi költségvetést, hanem 1908. és 1909-re is 22.000 + 18.000 K = 40.000 K-val terheltük meg előre — a k. b. 120.000 K állandó járadék-segélyen felül — az előirányzatot. Oly önfeláldozás ez,

mely magában hordja dicséretét, bár igaz az a sokak által hangoztatott ellenvetés, hogy az ily építés első sorban állami, községi s részben egyházi feladat.

Épen azért az áll iskolaépítő akciót az 1902. évi máj. 25-iki (7. Emke-iskolák és kolozsvári közgyűlésen azzal indítványozták, illetve azzal fogadta **kisdedővők államosítása.**) el a közgyűlés, hogy ezzel szemben az állam, úgy mint a multban több esetben történt, átveszi a már létesített önálló Emke-iskolákat és kisdedóvodákat, hogy ezáltal körülbelül 25.000 K évjáradékunk felszabadulva, ez összeggel is a veszélyeztetett községek ujonnan létesítendő áll. iskolái építésére siethessünk. E tárgyban még 1902. május 14-én 424. sz. alatt, tehát 7-ik éve, dr. Wlassics Gyula kultuszminisztersége idejében emlékiratban folyamodtunk, aki elvileg az államosítás mellett nyilatkozott; majd dr. Berzevíczy Albert alatt kérésünket ismételtük s összes Emke-iskoláink és kisdedóvodáink épületei a kir. államépítészeti hivatal által 1904. aug. 18-án 101.237—905. sz. alatt meg is becsültettek, de a közbejött exlex stb. miatt a megoldás elmaradt; mignem gróf Apponyi Albert miniszterségével mindjárt 1906. május 15-én 378. sz. alatt ismét felfejtettük a kérdést, amit mult 1907. évi április 3-án az elnök vezetése alatt az ügy történetére való írásos utalással 266. sz. alatt a Választmány nevében Budapesten küldöttségileg is kértünk a minisztertől, úgy is mint örökös tiszteleti tagunktól, legutóbb pedig f. évi március 26-án 180. sz. alatt sürgettünk meg azzal, hogy különben áll. iskolaépítő akciónkat folytatni képtelenek leszünk. Ez alkalommal kértük a minisztert, hogy ha másképp nem, a Kolozsvárt emelendő kulturpalota címén adandó nagyobb támogatással, úgy amint ez másutt is eszközöltetett, jöjjön az egyesület segítségére; de mindenesetre az államra nézve is legelőnyösebb volna az Emke által felajánlott módozat, mert a kir. államépítészeti hivatal becslése is mutatja, hogy az állam oly jókarban levő s mégis oly jutányosan, 97.443 K 20 f en házilag előállított épületeket szinte kétszeres költséggel sem képes létrehozni s a pontok mind olyanok, hol uttörőnek jó volt az Emke, de a további eredmények elérésére az állam teljes erejére van szükség, u. m. ez a multban szintén átvett balázsfalvi Emke-iskolánál vagy a brassói, petrosényi, algyógyi stb. Emke-kisdedóvodáknál történt. Az eredményt bizalommal várjuk s nem kételkedünk benne, hogy a miniszter, aki egyesületünk történetét közvetlen munka és személyes áldozat — évi 200 K, amig él — által is ismeri, nem fog késni a megoldás megtalálásával.

Az Emke által önállóan fenntartott Emke-népiskolák jelenleg (8. Emke-iskolák.) az aranykúti, csikrakottyási, kissebesi, magyarnagyzsombori, magyarókeréki és vámosudvarhelyi, melyek évi fenntartási összege csupán a központ terhére 10.916 K 70 f. Ebben van a tanítók fizetése, a községi tanítók mintájára rendezve, az 1907. évi XXVII t. c. szerinti ötödéves pótlékokkal, az épületek fenntartása, tűzbiztosítás, nyugdíj és más illeték, megyei tantestületi közgyűlésekre utazás, az épületekbe fektetett tőke helyreállítása, jutalomkönyv és tanszer-szükséglet, stb, miután az érdekelt községek és szülők úgy az iskola létrehozatalához, mint annak összes fenntartásához alig járultak és járulnak valamivel s csak az aranykúti iskolánál adja a tanító fizetését az állam. A kissebesi és a magyarnagyzsombori Emke-iskolák 2—2 tanerejük, hol a nőtanítók az állam kötelékébe tartoznak. A folyó évben folyamodtunk az Emke-néptanítók fizetéseinek a fenti törvény értelmében 600 K-val való kiegészítése végett a kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterhez: azonban a 138.325—907 sz. alatt kelt leirat szerint a jelzett törvénycikk, minthogy az csak a községi és hitfelekezeti s nem egyszersmind az egyesületi iskolák tanítóira is vonatkozik, nem

enged fedezetet; azért ez utóbbi összeg is — újabb folyamodás mellett — egyelőre az Emke költségvetése terhére vétetett. Rendkívüli kiadások voltak az 1907. évben: a magyarókeréki Emke-iskola hiányára 308 K 50 f, kissebesi iskola hiányára 139 K, csikrakottyási iskola hátralékos nyugdíjilletékére 182 K 50 f és a magyarnagyzsombori iskola javítására 31 K 20 f, összesen 661 K 20 f. Az évváró vizsgálatokkor a növendékek számára 104 K 97 f értékű jutalomkönyvet küldtünk. Elhunytak: Laender József kissebesi és Szereday Gyula magyarnagyzsombori iskolai gondnokok, kikkel szemben a választmány részvétét fejezte ki. Az iskolai könyvtárak számára ajándékozták: Ferenczy István áll. ipari szakiskolai tanár *Önképzőkör* és Rietly Károly jegyző a Mártonffy Ernő-féle: *Hogyan kell szavalni?* című műveket, több példányban.

Az Emke által fenntartott, vagy rendszeren segélyezett balázsfalvi, besztercei, brassói, fogarasi, ördögkúti, segesvári, szászvárosi és vajdahunyadi óvodák 11.729 K 92 f-be, **(9. Kisdudóvodák és gyermekmenedékhelyek.)** továbbá az aranyi, boiczai, harói, hosdái, lozsádi, nagyrápolti, valamint az ördögkereszturi és hat kisküküllőmegyei gyermekmenedékhelyek 950 K-ába, együtt 12.679 K 92 f-be kerülnek a folyó évben. Ezekhez járul a kolozsvári sánczaljai Gyenge Erzsébet-féle magánóvodának a folyó évre 100 K-val s a tél folyamán 25 K tűzifa rendkívüli segéllyel támogatása. Dombón és Bethlenszentmiklóson a Kisküküllővármegyei választmány 130, illetve 100 K központi segéllyel létesített az 1907. évben nyári gyermekmenedékhelyeket. Rendkívüli kiadások voltak a balázsfalvi Emke-óvoda javítására 746 K, a besztercei Emke-óvó költségvetési hiánya fedezésére 481 K 70 f. Óvodáink gyűjtés útján a folyó közgyűlési évben is karácsonyfa ünnepélyeket rendeztek. A vajdahunyadi Emke-óvó épülete kicseréltetvén, az intézmény államosítás alatt van. Az ördögkúti Emke-óvó az egyesület 30.000 K-s építési segélyével szintén államosíttatni fog. Az utolsó (XX-ik) 200 K-s részletet kapja a brassó-bolgárszegi óvó, melyet szintén az Emke szervezett s állami kezelésbe adván, akkor vállalta magára a fenti kötelezettséget. Évi 200 K-t kap a brassó-belvárosi óvó a gróf Bethlen István és Nagy István-féle alapok kamataiból is. Mennyire kizárólag az Emkére támaszkodnak az önálló Emke-intézmények, annak egyik kiváló példája, hogy míg pl. a segesvári óvó fenntartása a központnak évi 1630 K-ába kerül: addig a fiók és helyi érdekeltség a szülőkkel együtt nem áldoznak többet 10 K-nál. Tárgyaltuk Szebenvármegye kir. tanfelügyelőjével és ottani fiókválasztmányunkkal a Nagyszébenben építendő állami óvoda ügyét is, mely kérdés befejezése a kedvezőbb építési viszonyokra halasztatott. Balázsfalvi óvodánk felügyelő-bizottsági elnöke Cseresznyés Ödön elhunyván, helyére Simonffy Alajos ny. főszolgabíró-t neveztek ki.

E címen 3462 K 34 f-ről számolhatunk el és pedig 1310 K-ra megy **(10. Más iskolák és tanítói jutalmak.)** az évjáradék, melyet az Emke szerződés értelmében még 15 évig az alsóilosvai, alsótőlki, csomafájai, hadrévi, kajántói, magyarcsaholyi, marosgezsei, marosszentannai, marosszentkirályi, medgyesi, oláhujfalusi, pusztakamarási, segesvári, szászrégeni, szentmargittai és uzdi-szentpéteri ref. iskolák stb után az iskolaépületekbe fektetett tőkék visszatérítése címén az illető egyházi főhatóságnak fizet, melyhez járul az abosfalvi róm. kath. iskolának 200, a szindi unitárius iskolának 300 s a szilágyrécsei tanítónak a folyó évre utolsó segélyül 100 K. A Kolozsvár monostori kerületi áll. és róm. kath. iskolák tanulóinak jutalmazására szolgál a 4000 K-ás Szentistváni Nemes János-féle alap, melynek kamatai jövőre a két iskola növendékei arányszáma, nemzetiségi és

lakásbeli viszonyai szerint fognak megosztatni. Évi 200 K.-t kapnak a nagyszobeni állami iskolák szegény iskolás gyermekei, s az Emke-iskolák tankönyvein, tanszerein, jutalomkönyvein kívül tankönyveket kapott a múlt évben a holtmarosi iskola, könyvadományt karácsonyi ajándékkul a kolozsvári fiu-árvaház, 12 K 24 fill. értékű jutalomkönyvet egyik missiói iskola, s 30 K.-val jutalmazta a balázsfalvi áll. iskola tanulóit ottani fiókkörünk is. Iskolai jutalomkönyvekre a szervezett erdélyi m. kir. honvédkönyvtárak jutaléka után az Athena eum könyvkiadó cégnél 800 K értékű választási jogunk van. Aranykúti Emke-iskolánk tanítójának a ref. egyházi főhatóság a f. tanévtől vallásoktatásért stb. évi 150 K.-t utalt ki.

Nagy Károly jegyző tavalyi közgyűlési indítványa értelmében (11. Internátusok ügye.) különösen figyelmébe ajánlhatván az Igazgató-választmánynak az internátusok ügye: e tárgyban is jelenthetjük, hogy az algyógyi székely földműves iskolával kapcsolatban a f. tanévben 40, államilag gondozott gyermek elhelyezésére internátus alakult. Az intézmény a kir. földművelésügyi és belügy miniszterek, valamint az Emke kölcsönös megállapodása, illetve hozzájárulása alapján létesült. Felvétetnek a négy székely vármegyéből és Torda-Aranyosvármegye aranyosszéki járásából, valamint Hunyadvármegye székely eredetű területéről 10—12 éves gyermekek, kik négy évi ott lét alatt a gazdasági népiskolában nyernek elméleti kiképzést és a földműves iskolai kerti és kertészeti jellegű munkáknál állandóan foglalkoztatnak. A négy év elteltével az arra alkalmas tanuló a földműves iskolai rendes tanulók sorába vétetik fel. A 40 gyermekből álló létszám fokozatosan fog betöltetni. Tekintettel, hogy az algyógyi alapítványi birtokból netán fennmaradó többlet, gróf Kun Kocsárd végrendelete értelmében az Emke központját illetné, ez intézménnyel is a várandóság csorbul. 50 K segítséget kap jelen évben is a patai áll. iskola internátusa s a vezető igazgató Szász Sándor ezen tevékenységeért a közgyűlésen jutalomban részesül. Az Emke-iskolák közül a balázsfalvinál volt nagyobb szabásu népiskolai internátusunk, melynek kötelezettsége az államosítás következtében az új iskola-fenntartóra átment. E kérdésre vonatkozólag az indítványok sorában a 87. pont alatt lesz újabb előterjesztésünk.

Az Emke a magyar állam iparpolitikájával egyetértőleg, a (12. Ipari szakoktatás.) szakoktatást tartva a honi ipar legbiztosabb megteremtőjének, a folyó évben is folytatta idevonatkozó akcióját. Az Orsz. m. kir. áll. iparművészeti iskolában az Emke 300 K-s ösztöndíján tanultak a lefolyt évben Albu György kisborosnyói, Kovács Ferenc kékesi, Kovács Mózes nyárádszentlászlói, Kovács Sámuel tatrangi, Liptay Sándor nagyenyedi, Sárosy Róbert fogarasi és Soós Vilmos udvarhelyi székely eredetű növendékek. 100—100 K ösztöndíjat kaptak: Jakab István a kolozsvári áll. ipari és Török Dénes a késmárki szövőipari szakiskolánál. Utóbbi segélyért a kir. kereskedelemügyi miniszter köszönetét is nyilvánította. Az egyesület 600 márkás ösztöndíján bevégzi tanulmányait a folyó év őszén: Fér Károly sepsiszentgyörgyi illetőségű, berlini mulakatos-segéd, aki Németország legjelesebb mestereinél dolgozott s jelenleg a berlini Handwerkerschule magasabb tanfolyamának látogatója, jeles bizonyítvány bemutatásával. Ezen segély közvetítésében buzgón állott rendelkezésünkre Mezey Emil berlini hazánkfia. Székely iparostanonczok elhelyezésére a múlt évben is 1000 K-t kapott a brassói és 300 K-t a beszterczei Székely Társaság; előbbinek az évi 1000 K nemcsak a folyó, hanem a jövő évre is meg van szavazva. Az Orsz. m. kir. iparművészeti iskolát az Emke ösztöndíján végzett két kiváló növendék, u. m. Rápolti Lajos és ifj. Székely Károly, az egyesület évi 600—600 K-s ösztöndíján foly-

tatja magasabb kiképzését a budapesti Strobl-féle m. kir. szobrászati mester-iskolában. A két növendék közül az utóbbi, jelenleg 3-ad éves, készítette az 1907. okt. 29-én Marosvásárhelyen leleplezett II. Rákóczi Ferencz szobrot, mely szép elismerésben részesült. Az aradi Székely Otthonnak székely fiúk elhelyezési mozgalmát 200 K-val s a besztercei Székely Társaságnak a székely iparos tanulók elhelyezésére kiadandó „Székelyek a költők dalaiban“ című művét szintén 200 K-val segítettük. Támogattuk a brassói Székely Társaságnak az iparos tanoncoktatás fejlesztése tárgyában a brassói ipartestülethez beterjesztett kérését is. Mind e segélyek a Kovács Sándor-féle 133.140 K 04 f. alapítvány kamatának $\frac{3}{4}$ -ed részéből és az Emke-iparcikkekbe befolyt ipari alap kamatából adattak, összesen 5920 K értékben.

Egyesületünk, dacára e kérdésben is az ellentétes néze- (13. Néptanítói jutalmak.) teknek, fenntartotta a nemzeti és társadalmi szempontból érdemesült néptanítók jutalmazását, hozzáadva az irodalmi munkásságot is; de első sorban a t a n ü g y i érvényesülést tartva szem előtt és pedig úgy az iskolában a magyar nyelv tanítása, mint a Nagy Károly jegyzőnek tavalyi közgyűlési indítványa értelmében, a népiskolai convictusok létesítése és fenntartása, valamint a népkönyvtárak és daloskörök vezetése, nemkülönb az Emke-fiókválasztmányok körüli érdemesülést. Ily értelemben a tavalyi közgyűlés által megszavazott jutalmak: L u k á c s János magyarcsesztvei áll. igazgató-tanítónak 200 K, B ö l c s k é v y Ilona segesvári áll. tanító-nőnek és O r b á n Endre sajtószentandrászi áll. igazgató-tanítónak 150—150 K, utóbbi a G y e r t y á n f f y-féle alpból; A g y a g á s s y Sándor dicsőszentmártoni állami, F i l ó Ferencz kristyori bányatársulati, G a á l István brádi áll. igazgató, G a á l Sándor kidei állami, G á b o s Dénes fehér-egyházi állami igazgató, G y u l a i Ferencz komjátszegi állami, J ó v i á n Antal marosújvári áll. igazgató, K i s s Elek miriszlói állami, M á t h é Elek mezőkölpényi ref., P á l f f y János kékesi állami, P á p a y József fogarasi ref., S z a k á t s Károly nagy-szebeni állami és T u l o g d i Pál alsójárai áll. igazgató-tanítónak 100—100 K; C h ó s z György brassói r. kath. és Z a j z o n János brassói áll. tanítónak 75—75 K; H e r c z e g András borbátrvi áll. igazgató-tanítónak 50 K. Együtt 2000 K. E jutalmak részben a közgyűlés színén, részben pedig azután az egyes fiókválasztmányok elnökségei által, rendszeren a megyei ált. tanítótestületi közgyűléseken buzdító beszédek kíséretében, ünnepélyesen adattak'át s utóbbiakról a központhoz szabályszerű jelentés érkezett. Évközben kapta meg Tóthpál János predeáli áll. tanító az Eötvös-alapnál kezelt 100 K-s Gyertyánffy-féle jutalmat, az alap elnökségével egyetértőleg; míg József Dénes dombói unitárius tanító 50 K jutalomban részesült. A Hunyadmegyei néptanítói jutalmakat a kultuszminiszter a kir. tanfelügyelő felterjesztésére megköszönte. Maros-Tordavármegyei-Maros-Vásárhely sz. kir. városi választmányunk is a saját millenniumi alapja kamataiból 50—50 K jutalomban részesítette: L á s z l ó János marosszentannai, M o l n á r István mező-pagocsa, B á n y a i András mezőmadaras—feketei ref. és K á l i Albert mezősámsondi áll. tanítókat. A f. évi marosújvári közgyűlésen is a központ részéről 2000 K kerül kiosztás alá.

Népkönyvtáraink száma ez idő szerint 211, melyek közül az (14. Népkönyvtárak.) idén alakultak az aranykúti, bágyoni, balavásári, jeddi, jobbágytelki, lőrinczfalvi, magyarzsákodi és szinyei népkönyvtárak. Könyvkiegészítésben részesültek: a sáromberki gazdaszövetség, gyulafehérvári és bethleni polgári olvasókör, vajdahunyadi polgári leányiskola, valamint a hidalmási olvasókör és az a br u d b á n y a i polgári fiúiskola. Az utolsó előtti címet a Múzeumok és Könyv-

tárak Orsz. Tanácsának is ajánlottuk. A népkönyvtárak mindegyike külön jelentésben számolt be a közgyűléshez, melynek tartalma e kis kulturális szervezetek örvendetes működéséről tesz tanubizonyosságot. Némelyik, mint a nagysajói Emke-otthon saját külön helyiséggel is rendelkezik. Ujabb népkönyvtárak létesítésére és kiegészítésére a kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter segélyéből az 1908. évre 5000 K van felvéve. A Muzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa a folyó évben 39 Emke-népkönyvtár kiegészítés iránti kérését terjesztette át az Emkéhez, mire a szükséges kiegészítéseket, hozzájuk véve utóbb az oláhláposbányai Emke-népkönyvtárt is, megadtuk, a múlt évi budgetünk terhére kiutalt 1000 K Emke-segélyből. Emke-népkönyvtárainkba felvettük és szétküldöttük a: dr. Márki Sándor „Árpád vezér“, Barna Endre „Magyar tanulságok a bukaresti kiállításról“, Gyerkes Mihály „Népművelési egyletek szervezése“, Róth Jakab „Iparosok könyvvezetése“ és „Gyakorlati tanácsok és utbaigazítások gépek vásárlásánál“ című műveket s az E. K. E. kiadványai közül a dr. Hankó Vilmos: „Erdélyi fürdők és ásványvizek“ c. könyvet; továbbá felvettük a „Székelyek a költők dalaiban“ és az Orsz. Állatvédő Egyesülettől „Miként ünnepeljük a madarak és fáknapját“ című kiadványt is. Itt említjük meg, hogy gróf Apponyi Albert kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelete következtében az iskolán kívüli közoktatás szervezése, illetve az ismeretterjesztő előadások ügyében, október 15-én a kolozsvári áll. tanítónőképzőben tartott értekezleten egyesületünket Kozma Ferencz kir. tanácsos, nyug. tanfelügyelő, választmányi tagunk képviselte, aki az előkészítésre egy szűkebb körű bizottságba, mint alelnök küldetett ki.

Az Emke-daloskörök száma ezidőszent 128, az ifjusági egyesületeké 35, együtt 163. Ezek közül a folyó évben alakultak a kendilónai, keresztvári, lőrinczfalvi, magyarországi és szinyei daloskörök; daloskönyveket kapott a magyarsárosi Emke-népkönyvtár. Daloskörök sikeres vezetéseért jutalomban részesültek: József Dénes dombói, Bachert Endre óradnai, Bereczky Farkas sófalvi, Józsa Márton nagysajói és Zsigmond Albert tacsai áll. tanítók 50--50 K-ban. Dalosköri jutalomban részesülnek többen a marosújvári közgyűlésen is. E czimen 500 K van felvéve a költségvetésbe. A nagysajói Emke-otthon 40 K-t és Emke-daloskönyveket kapott. 100 K áru két és három szólamu Emke-daloskönyv önkezelési árban rendelkezésre bocsátásával támogattuk az Emke szepesvármegyei választmányát is. Kolozsvári Petőfi-utcai áll. iskolával kapcsolatos Emke daloskör és ifjusági egyesület 1907. okt. 13-án az Emke ajándékozta zászló felszentelési ünnepét tartva, azon az Emkét szintén Kozma Ferenc kir. tanácsos, nyug. tanfelügyelő, választmányi tagunk képviselte. Jelszava volt: „A legöregebb és legnagyobb közművelődési egyesület áldását küldi a legifjabb, de nem a legkisebb közművelődési egyesületre!“ A brassói iparos ifjak önképző-egylete 25 éves jubileumán dr. Vajna Gábor megyei választmányi elnök képviselte az Emkét, a zászlófelavatási ünnepen a szeg verésénél a következő jellegével: „Az Emke már magában önálló jelszó, jelige, fogalom. Jelenti az erdélyi magyarság egységét, erejét, előretörő hatalmát, fejlődését. Ennek nevében üdvözlöm az ünneplő egyesületet.“ A daloskörök kulturális hatása a saját, de a kir. tanfelügyelők és a fiókválasztmányok jelentéseikből is kitetszőleg a közösségi életre kiszámíthatatlan; ezek központjai az összes nemzeti és egyházi ünnepeknek. Emelik a közszellemet, a népet összetartják, elvonják a rosztól s nemes irányban, jóra vezérlik. Továbbszervezésük a legfontosabb feladat. Az egyesület mindeniket diszes lobogóval, különböző szólamokra irt Deák Gerő-féle daloskönyvekkel és hangjegypapírokkal látja el.

(15. Daloskörök és ifjusági egyesületek.)

Az előző közgyűlési évben megkezdett úton folytattuk és immár minden állomás ellátásával befejeztük az erdélyi m. kir. honvédkönyvtárak szervezése ügyét. E célra a Muzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa útján a kir. vallás- és közoktatásügyi minisztertől kapott 1906. és 1907. évi 5—5000 K, összesen 10.000 K könyvtári segélyt használtunk fel, s diszes faragott szekrényben a szépen bekötött és lajstromozott, kezelő könyvvel ellátott könyvtárt a következő 14 helyre küldöttük meg: a beszterczei, brassói, csikszeredai, dési, dévai, erzsébetvárosi, fogarasi, kézdivásárhelyi, kolozsvári, nagyenyedi és nagyszebeni gyalogzászlóaljához, a szamosújvári és marosvásárhelyi huszárosztályokhoz s végül a marosvásárhelyi csapatkórházhoz. Az átvételt és elhelyezést illetőleg a kezeléssel egyetemben a kolozsvári VI. honvédkerületi parancsnokság a kir. honvédmiszterrel együtt a legnagyobb előzékenységet tanúsították s pávai Vajna Lajos tábornok, kerületi honvédparancsnok folyó évi március 2-án 682. szám alatt kelt átiratában az Emke „nemes áldozatkészségeért újlag is a legőszintébb köszönetét nyilvánította“. Ez ügygel kapcsolatban mondta ki a Választmány 1907. szept. 21-én tartott ülésében 26. jzkvi szám alatt, hogy megkeresi a nagyszebeni cs. és kir. hadtestparancsnokságot is: a gyalog, lovas és műszaki ezredeknél és azok kórházainál megfelelő legénységi könyvtárak díjtalan felajánlása tárgyában, annál inkább, mert tapasztaltuk, hogy különösen a kórházakban — példa rá épen a nagyszebeni Ferencz József helyőrségi kórházban már régebben elhelyezett könyvtárunk — a legénység keresi az ily olvasmányokat s az üdülőknek ez a leghasznosabb szórakozás. A hadtestparancsnokság 1907. évi nov. 5-én 9233. szám alatt kelt átiratában az ingyen átengedett könyvtárakért a szavatosság közlését kérve, megnyugtattuk, hogy a művek esetleges elveszéseért vagy rongálódásaért semmi kárpótlást sem kívánunk, sőt készek vagyunk azokat ismét díjtalanul kiegészíteni, a műveket pedig a Muzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsa által egybeállított s a kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter által 45.187—902. szám alatt jóváhagyott jegyzék alapján fogjuk a hadtestparancsnoksággal leendő megállapodás értelmében összeszerkeszteni. E tárgyban megkeresésünkre a Muzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsa is közbelépven, az ügy tovább fejlesztése folyamatban van. Beadott indítvány következtében külföldi mintára foglalkoztunk a Marosvásárhelyt létesítendő *Katonai otthon* kérdésével is, melynek célja volna az ott állomásozó cs. és kir., valamint honvéd katonaság közlegényeinek és altisztjeinek felekezeti és nemzetiségi különbség nélkül erkölcsi és szellemi oktatása, hasznos szórakoztatása s tanácsadás minden bajaikban. Ha ez a kísérlet sikerül, az Emke nem zárkozik el más helyeken is anyagi és erkölcsi támogatásával hasonló otthonok létesítésétől.

Irodalmi és hasonló jellegű nyomdai célra összesen 2973 K (17. Irodalmak és kiadványok.) 17 f-t adtunk ki az 1907. évben. A kiadások: Barna Endre: *Magyar tanulságok a bukaresti kiállításról* 637 K 50 f, Varju János: *A magyar szellemi művelődés történelme* 420 K 93 f, dr. Márki Sándor: *Arpád vezér* 168 K, Sándor József: *Emlékezés gróf Kornis Viktor és gróf Teleki Domokos alelnökökre* 60 K, *Évi jelentés* 1004 K, „Emke“ havi értesítő 482 K 74 f és a *Székelyek a költők dalaiban* című kiadványokra 200 K, összesen 2973 K 17 f. Ezekhez járulnak az adminisztratív nyomdai kiadások, a mennyiben az egyesület sokszorosító gépein előállíthatók nem voltak, 946 K 98 f értékben, együtt a fentivel 3920 K 15 f. A f. évben elvileg kiadásra fogadta el az Emke Barna Endre *Románia nemzetiségi politikája és a mi nemzetiségeink* című terjedelmes, körülbelül 11—19 nyomtatott ivre terjedő művét; kiadásra vár továbbá a *Gróf Kuun Géza élete*

és működése című diszmnű és a közelgő negyedszázados évforduló alkalmából: Az *Emke 25 éves története*. Nem fogadhattuk el az egyik testvéregyesület ama javaslatát, hogy a Singer és Wolfner-cég kiadásában megjelenő „Az én ujságom“ című gyermeklapnak a kir. kormányelnöknél, vallás- és közoktatásügyi, belügyi, földművelésügyi és kereskedelemügyi minisztereknél a gyermekek számára 100.000 példányban megrendelését támogassuk, nem pedig azért, mert az e célra szükséges 200.000 K és a portókötség égetőbb célokra is fordíthatók, ellenben dr. Boros György indítványára az Emke által kipróbált ama mód megkísérlését ajánlottuk, mely szerint különösen a hölgyközönség bevonásával a jobbmódu gyermekek olvasmányai összegyűjtendők és vándorküldemények alakjában is közlendők szegényebb sorsu gyermekpajtásaikkal. A budapesti Petőfi-házra való gyűjtést kolozsvári nőválasztmányunk elnöke, özv. báró Bánffy Zoltánné figyelmébe ajánlottuk, aki ez ügy erdélyrészi szervezésére is felkérte. Kézi könyvtárunk számára folytattuk a nemzetiségi forrásmunkák beszerzését.

Az Emke által a névmagyarosítások minél könnyebb (18. Névmagyarosítások ügye.) megejthetése céljából tavaly kidolgozott kérvény-minták és utasítások szétküldése mindinkább termi meg üdvös gyümölcsseit. Előljárnak a fiókválasztmányok közül Marostorda-, Hunyad- és Kisküküllő vármegyei választmányaink, hol Nagy Sándor gyógyszerártulajdonos, pénztáros eddig egymaga 272, Dénes Károly kir. tanfelügyelő, megyei választmányi elnök 7 névmagyarosítást eszközölt, a kisküküllő-vármegyei választmány pedig a kérvény-mintákból 50 példányt juttatott pártoló és buzdító felhívás mellett a vármegye elsőfoku közigazgatási hatóságaihoz. A központban újlag 15 névmagyarosítási eset jelentkezett, sőt felvilágosítással szolgáltunk az erdélyi-részen kívül az anyaállambeli megkeresésekre is. A kolozsvári Máv. műhely főnöksége múlt évben a kötelékébe tartozó 25 munkás család névmagyarosítási költségeire 127 K 80 f-t kapott az Emkétől, miután az egyesület a felmerülő költségeket is fedezi, s e célra a költségvetési előirányzatban a f. évre is 300 K van felvéve. Kivánatos, hogy az Emke kedvezményét minél többen vegyék igénybe, mert segélyünk és eljárásunk által a névmagyarosítás oly könnyűvé van téve, hogy a kir. belügyminisztertől alaki okokból még nem tapasztaltunk visszautasítást.

E cím alatt a máshová be nem osztható segélyeket soroljuk fel, (19. Vegyes segélyek és kegyadományok.) amint következik: Brassói ág. ev. magyar egyházközségnek a f. évre is 400 K, kolozsvári Honvéd-egyletnek a néhai Veress Ferenc 48—49-es honvéd tűzmester koszoru-alapítványa kamataiból 58 K 50 f, öreg és beteg honvédek közt kiosztandólag; balászfalvi kaszinónak 200 K; Szász József kolozsvári tanítóképezdei növendék taníttatására 100 K; E. K. E. brassóvármegyei osztályának a Nagykö-havason építendő Rákóczi-menedékháza számára 20 K; kolozsvári Rongyos-egyletnek évi 10 K; Mária Valéria árvaház karácsonyfájára 5 K; s több róm. kath. ref. és unitárius — bardóczi, köröcsfalvi, magyarsárosi, páncélcsehi — templom építésére 2—10 K-ig terjedő adomány. E jelentés készültével egyidejűleg 10.271 K építési költséget kért az algyógyi kegyuri ref. egyház, mely tárgyban az algyógyi gróf Kun Kocsárd-féle alapítványi birtokot hasznélvező kir. földművelésügyi miniszter megkerestetett. Az Emke védelme alatt munkáló Kolozsvári Március 15-iki Állandó Bizottság országos akciója eredménye, hogy a 48—49-es altisztek és közlegények állami ellátási díja felemeltetett s előnyben részesültek féláru menetjegy váltására jogosító kedvezményeiket illetőleg is. A tél folyamán Kolozsvár pénzintézeteitől az agghonvédek számára adakozást kérve, ezen a címen is 115 K folyt be, melyet a Honvéd-egylet elnökségének kézbesítettünk. Az

egyesület tiszta kegyadományi alapja 500 K, melyből számos elbetegesedett és könyöradományok gyűjtésére utalt elemi iskolai és más tanító kapott segílyt, míg a diskrét célokra felhasználható 43 654 K 99 f-es „Magyar nők Emke-lobogó rendelkezési alapítványá”-nak kamata 1964 K 43 f. A Kolozsvári Közhasznú Szövetkezet az Emkéhez kezelve át a magyarsárosi unitárius iskola-építésre és a pócsfalvi ref. templom-építésre megszavazott 100—100 K-t, ez összegek a Kisküküllővármegyei fiók útján kézbesítették.

Fontos segélyakció számba vehető, hogy a Választmány nyil- (20. **Magyarkályáni birtok bérlete.**) vános haszonbéri hirdetmény és szóbeli árlejtés alapján folyó évi április 24-től kezdődőleg 10 évre a vajdakamarási magyaroknak adta ki az Emke tulajdonát képező özv. Mohay Károlyné-féle magyarkályáni 575 kat. holdas birtokot, évi 8550 K-ért, mely összegnek a végrendelet értelmében egyelőre fele illeti az Emkét, s melyhez járul még a végrendeleti társhaszonélvezők számára évi 475 K pótdíj. Az egyesület ezen bérlet által kedvezőbb ajánlatok mellőzésével, a bérleti idő tartamára összesen 4750 K-ról mondott le: de kikötötte, hogy albérletbe adás csak Választmányi beleegyezéssel eszközölhető. Az ez ügy lebonyolítása körül szerzett érdemeiért a Választmány jegyzőkönyvi köszönetét fejezte ki Gaál Jenő mócsi főszolgabírónak. A szerződésben kikötöttük a vajdakamarási ref. egyház kepmegváltási alapjára évi 100 K értékű legeltetési jog engedését. Kiegészítése ez azon akciónak, mellyel az Emke a Mezőség szélén fekvő elszigetelt magyar községnek, Vajdakamarásnak 18.000 K segéllyel pár év előtt pompás állami iskolát is építtetett. A magyarkályáni birtok történetéhez emeljük ki, hogy a határjelek újból kiigazítása a Választmány f. évi máj. 12-iki üléséből kimondatott s hogy az alapítónő özv. Mohay Károlyné-Antal Mária udvarházában a tervelt magyar ipari szakiskola, vagy kisdédóvoda felállítása ideje a még megoldatlan jogi kérdések eldőlésétől tétetett függővé.

Mint kegyeletes intézkedésünket emeljük ki a f. közgyűlési (21. **Hazafias emlékek.**) évből, hogy az algyógyi székely földműves iskolánál az Emke és a kir. földművelésügyi miniszter közös költségén felállított 48—49-es vértanu-emlék bekerítésére a Választmány további 224 K-t szavazott meg, mely összeggel a munkálat eszközöltetett is, amint erről iskolai ellenőrző bizottságunk a helyszínére kiszállásakor közvetlenül is meggyőződött. Ezzel a vértanu-emlék, melynek ünnepi leplezése az 1906. évi szept. 23-án az Emke képviselői jelenlétében történt, összesen 840 K-ába került, mihez 400 K a kir. földművelésügyi miniszter adománya. Az iskola 8 K 92 f-rel járult a kerítéshez. A késmárki Thököly-szobor javára 100 K és a törökbecsei Gróf Leiningen-Westerburg Károly szobrára 20 K szavaztatott meg. Gróf Kun Kocsárd és Géza tiszteleti elnökeink szászvárosi szobrára, melyre az Emke 1000 K-t adott, az egyesület és a szászvárosi ref. Kun-kollégium nevében folytatott a gyűjtés s a szükséges összeg már szinte biztosítottnak mondható. A leleplezés két év múlva az újonnan épülő kollégium előtti téren leend.

A Választmány, múlt évi nov. 12-iki üléséből, Kolozsvár sz. kir. város törvényhatósági bizottságával egyetértőleg lépéseket tett Bartha Miklós alelnök szobrának lehetőleg Kolozsvárt elhelyezése tárgyában s budapesti siremlékének ugyancsak múlt évi okt. 22-én tartott leleplezési ünnepén, felkérésre Reményi Antal jogtanácsosunk képviselt.

Folytatva a külföldi versennyel szemben azon iparcikkék (22. **Ipari vállalatok.**) erkölcsi támogatását, melyeket úttörőleg annyi sikerrel kezdtünk meg, a felajánlott csekély jutalékok után befolyt 9377 K 89 f-t hozzuk fel, mint óramutatóját az emel-

kedő fogyasztásnak és ezzel az idegen behozatal kiszorításának. Ez összeghez járultak: Az Emke-gyújtó 5°/_o-a után a Temesvári első gyújtógyár r. t. 7463 K 81 f-rel, az Emke-rizskeményítő 2°/_o ában az Unió-keményítőgyárak, Beimel és Basch-cég Budapestről 1089 K 75 f-rel, Emke-padló és parkettfényezőmáz 5°/_o-ában Berkes Bertalan nagyváradi festékgyára 400 K-val, Emke-gyertya és szappan 1°/_o-ában a Flóra első magyar stearin gyertya- és szappangyár Budapestről 245 K 18 f-rel, Emke-ténta és peccétviasz 5 és 3°/_o-ában Hochsinger-testvérek vegyészeti gyára Budapestről 53 K-val, Emke-szivarkahüvely- és papír 2°/_o-ában Halász Ferenc és Pál budapesti gyára 17 K 87 f-rel. Iparpártolási segélyek címén 2500 K, honi iparcikkek terjesztésére 500 K, összesen 3000 K van felvéve költségvetésünkbe. E gyárak közül különösen kiemelendő a világversenyben is eredményesen működő Temesvári gyújtógyár, melynek 400 munkás és 120 üzemgép mellett a múlt évben 800.000 K forgalma volt, miből a vámkülföldre, mint Bulgária, Törökország, Kisázsia és Egyiptomba 125.000 K értékű árut szállított s 1906-ban ő nyerte el a bulgár egyedáruság szállítását is. A bulgár címkét, a honi iparnak ezt a dicsőségét ismét osztrák-szláv vállalatnak nézte az egyik aradi lap; de a gyár igazgatóságának felvilágosítása után nemcsak mindent helyreigazított, hanem a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott a gyárvállalatról. A gyárnak egyéb gyártmányaira is megadtuk az erkölcsi támogatást. Engedélyt kért az Emke-név használatára a Temesvári gyapju fonalgyár, mely nemében első és még jelenleg az egyedüli gyári vállalat hazánkban. Hasonlóképpen engedélyt kért és nyert Király Ferenc fővárosi Rákóczi-úti droguériatulajdonos a Rókus-kórház és a Népszínház közelében. Magyarország gyáriparával függ össze a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége által múlt évi jun. 19-én egybehívott kivándorlási ankét, melyen az Emkét a t. alelnök-főtitkár képviselte s felszólalásában keresztülvitte, hogy ne csak az amerikai, hanem a romániai kivándorlás is felvétessék az összes határozatokba. A Szövetség által alakított kivándorlási központba Csongor György fővárosi felső kereskedelmi iskolai tanárt és az Unió keményítőgyár igazgatóját, Berkovics Mórt küldötte ki az Emke. A Tulipán Szövetség—Magyar Védő Egyesület budapesti központjának megkeresését a nemzeti vásárok ügyében annál inkább támogattuk, mert az Emke már 20 év előtt kezdeményezőleg lépett fel ezen a téren. Ez országos egyesület erdélyrészi osztálya és kolozsvári fiókjában gróf Béli Ákos Emke-elnök, Fekete Gábor alelnök és a t. alelnök-főtitkár töltik be az egyes elnöki, illetve alelnöki tisztségeket. Segesvári Tulipánkert Szövetség 1907. május 4-én tartott estélyén egyesületünket Kenessy Béla alapító tag képviselte s 25 K-val járultunk az estély jövedelméhez. Székely iparos-, kereskedő-tanoncok, munkások stb. elhelyezése tárgyában az idén is számos útbaigazítást adtunk anyaállambeli megkeresésekre.

A négy nagy magyar közművelődési egyesületnek főtitkári (23. Pénzintézet léte-
 értekezleteiből kifolyólag ismételten foglalkoztunk az ez egyesületek **sítésének ügye.**)
 által alapítandó nagyszabású pénzintézet eszméjével, mely működési területükön
 versenyképes, sőt előnyösebb módon nemcsak az összes üzletágakat felkarolná, de
 következetes földbirtokpolitikával parcellázást is foglalna magában és pedig nem a
 tapasztalt uzsora-eljárással, hanem valóban üdvös, a nemzeti és társadalmi
 eszmét első sorban szem előtt tartó közgazdasági akcióval. Megállapítottuk, hogy
 egy ily nagyszabású intézetnek, ha valóban célt akarunk érni, az egész országra kiter-
 jedőleg legkeveseb 25—30,000.000 K tőkével kell indulnia, melyből a törvény értel-
 mében egyedül a záloglevelek adómentességét és a zálogleveleket biztosító külön keze-

lendő alapra 3,000.000 K kell, ami kétszeresen haladja túl csak az Emkének is összes mozgatható alapvagyonát, nem szólva a többi testvéregyesületekről, kik jelentékenyebb alapvagyonnal még nem rendelkeznek ezidő szerint. A szükséges alaptőke létrehozatalánál számba vettük, hogy azt csak úgy érhetnők el, ha az állam az összes kezelése alatt álló alapoknál az árva vagyon legalább $\frac{1}{3}$ -ára nézve törvényileg kötelezővé tenné a tőkének kizárólag ez intézet zálogleveleiben való elhelyezését, még pedig 99·5-es legalacsonyabb árfolyammal, 4%-os kamatozás mellett s ha az állam legalább a megindulás első éveiben pénzkészleteiből táplálná a betét-állagot és lombárd-kölcsönök formájában lehetőleg alacsony kamatláb mellett előlegek adását a záloglevelekre a fenti árfolyam teljes erejéig. Számbavettük azt is, hogy e támogatás mellett is a bankot csak a Magyar- és Kisbirtokosok földhitelintézeteihez hasonlóan fix és minimális kamatozásu alapítványokból állíthatnók fel, mert a részvényjegyzést egy ily több milliós intézetnél csak óriás reklámmal és provízióval, tehát a legnagyobb alapítási költséggel lehetne összehozni, ha pedig az u. n. szindikátusok létesítenék a bankot, akkor csak a minél nagyobb haszonra dolgozó üzleti vállalatok száma szaporodnék eggyel, a hazafiság jelszava alatt. Az egyik testvéregyesület által tervelt névre szóló részjegyzést, mely csak tiz részvény után biztosítaná a szavazatot, már csak azért sem találhattuk célravezetőnek, mert így a kisebb tőkepenzes a jegyzésből ki volna zárva, hacsak 1000 K-ja nincs, s csak többedmagával társulva szavazhatván, ez megint sok utánjárást és meghatalmazást vonna maga után. Egy nagy bank papírjának szolidnak kell lennie és a tőzsdén jegyeztetnie, mert e nélkül nincs súlya a pénzvilág előtt, már pedig névre szóló részvényeken túladni, csak nehézkes átíratási eljárások mellett lehet. Tervezetünknel nem feleedtük, hogy az új intézet zálogleveleinek biztos és a nyugodt elhelyezésénél a mai pénzvviszonyok mellett nem lehet sem a kül-, sem pedig a belföldi magántőkére számítani, legfeljebb tetemes árfolyamveszteség árán, ami viszont az adósokra hárulna vissza s a kölcsönt drágítaná; s miután a parcellázás, földműves-kölcsönök stb. természetszerűleg hosszabb időre lekötik a befektetett tőkét, a többi üzletágak, u. m. a váltóleszámitolás, folyószámla, lombárd- és értékpapír-üzlet táplálására csak a betétek maradnának. Ez a forrás azonban ma és fájdalom talán a közel jövőben sem lesz olcsó és biztos alap, eltekintve attól, hogy a betét utáni nyargalás az egészségtelen bank-túlprodukciónak miatt már-már ijesztő versengéssel folyik. Miután pedig előzetesen kinyomozandó az is, vajjon a fentiek szerint tervelt intézet épen a magyarországi s különösen budapesti nagy bankoknál nem fog-e ellenhatást kelteni, amire a multból már sajnos tapasztalatunk van: megállapodtunk abban, hogy a négy nagy magyar közművelődési egyesület nevében az összes illetékes tényezők személyes érintkezés alapján megkeresendők s ezt a kérdést jelöltük ki a kulturegyesületek Orsz. Közművelődési Tanácsa legelső és legfontosabb feladatának is. A bécsi Schulverein-Sparkassa mintájára létesítendő nyereszkes takarékpénztárt, melynek célja az egyesületek alapvagyonának csak minél jövedelmezőbb forgatása volna, nem találtuk elfogadhatónak.

A testvér- és rokonegyesületekkel folytattuk azt az erkölcsi ^(24. Testvér- és rokon- egyesületekkel való érintkezés.) összeköttetést, mely az Emkét nagyságánál és vezető szerepénél fogva megilleti. A négy nagy magyar közművelődési egyesület, u. m. az Emke, Fmke, Dke és Dmke főtitkári értekezletei a lefolyt évben is 1907. szept. 12-én Nyitrán és dec. 12-én Budapesten megtartattak. Főkérdés volt ezeken a közösen alapítandó Magyar Nemzeti Bank, valamint a nagyszabású kölcsönsorsjáték ügye, melyről külön emléke-

zünk. Ezekhez járult az elmérgesedett nemzetiségi kérdésben az egyöntetű magatartás; a portókedvezmény kitágítása iránti újabb kérelmezés stb. A Dmke a négy nagy magyar közművelődési egyesület javára is gyűjtőnapok tartását javasolván s e napok rendezésére is vállalkozván, választmányunk a javaslatához készséggel hozzájárult s a felhatalmazást az eljáráshoz megadta. Az aradi „Székely Otthon“ 1907. okt. 5-iki generális gyűlésén az Emkét a t. alelnök-főtítkár képviselte s a városháza disztermében lefolyt közgyűlésen „A székely határőrvidéki rendszer és hatása a népre“ cím alatt tartott előadást. E generális gyűlés 600 drb meghívóját, gyűjtőívét, és 200 drb műsorát Emke-pecsét alatt ajánlattal küldöttük szét s a szétküldés portókötségét is fedeztük. A Torontálmegyei m. közm. egyesület megkeresésére támogattuk a kir. igazságügy-miniszternél: a fogházakban levő, főleg analfabéta rabok taníttatása ügyét, mely mindenütt az ott helyi tanítók által volna megfelelő tiszteletdíj mellett eszközendő. A Fmke 1907. szept. 12-én Nyitrán tartott 25 éves jubiláris közgyűlésén egyesületünket a t. alelnök-főtítkár képviselte s a Dke és Dmke megbízásából is beszéddel üdvözölte a közgyűlést. Sürgönyileg vagy átiratilag üdvözöltük 1907-ben az Erdélyi Muzeum-Egyesület jun. 12-iki zilahi, a Dke jun. 12-iki pécsi, Dmke okt. 20-iki hódmezővásárhelyi, 1908-ban a Szatmármegyei Széchenyi-Társulat jan. 19-iki negyedszázados jubiláris, Eperjesi Széchenyi-kör március 8-iki 30-ik jubiláris és a Gömörkishontvármegyei magyar közművelődési egyesület máj. 13-iki rimaszombati közgyűlését. Nevezett testvéregyesületek az üdvözlőre hazafias köszönettel válaszoltak. Az Orsz. Magyar Szövetséggel, a Tulipán-szövetség—Magyar Védőegyesülettel, ennek erdélyrészi osztályával és kolozsvári fiókjával és a Magyar Gyáriparosok Orsz. Szövetségével való érintkezést külön említettük. Temesvármegye főispánjának a Temesvárt alakulandó magyar közművelődési egyesület részére Alapszabályainkkal és nyomtatványainkkal szolgáltunk. A Fmkét a brassói iparos ifjak önképzőkörének 1907. dec. 26-iki zászlószentelési ünnepén megkeresésre dr. Vajna Gábor Brassóvármegyei választmányi elnökkel képviseltettük. Ugyanezen testvéregyesület Zemplénmegyei választmányának 100 példány Emke-daloskönyvet önkezelési kedvezményes árban bocsátottunk rendelkezésére. Általán igyekeztünk az összes testvér-és rokonegyesületeket figyelemmel és szeretettel tőlünk kitelhetőleg kiszolgálni s keresni a kapcsolatokat, melyek az egyes társulatok önállása veszélyeztetése nélkül, a nemzeti társadalom egységét és összetartását biztosítják.

Tekintettel az imént kifejtett magatartásra, melyet az Emke **(25. Országos Közművelődési Tanács.)** mindig szem előtt tartott, mióta fennáll; örömmel kellett, hogy üdvözöljük az Országos Magyar Szövetség azon kezdesét, mely szerint az egyes kulturegyesületeket, azok autonómiája és önállása veszélyeztetése nélkül, egy Orsz. Közművelődési Tanácsban kívánta egyesíteni. Ez a törekvés ily irányban nyilvánult meg az Emke azon lépésében is, mely szerint 1896-ban Budapesten a kiállítási ünnepélyek csarnokában egy Ezredéves kongresszusban és közös Közművelődési kiállításban egyesítette az összes testvéregyesületeket s azután is fenntartva az eljárt Végrehajtó bizottságot, ebből nőtte ki magát a 4 nagy magyar közművelődési egyesület ama rendes főtítkári értekezlete, mely a Tanács legjobb előképe volt. A Tanács ügyében gr. Károlyi Mihály, a Szövetség elnöke 1907. évi dec. 12-ére Budapestre hívta össze az első értekezletet, melyen az Emkét gróf Béli Ákos elnök és a t. alelnök-főtítkár képviselték s f. évi jan. 22-én és apr. 5-én még két értekezlet tartván ugyanazon Emke-képviselők mellett, megállapították, hogy: Budapesten folyó évi jun. 22-én és 23-án egy Országos közművelődési kongresszus

lesz, melyen gróf Károlyi Mihály elnöki megnyitója után Széll Kálmán v. b. t. t., ny. miniszterelnök fogja tolmácsolni, a magyar társadalom állásfoglalását a nemzetiségi kérdés túlkapásai ellen, mire a résztvevő közönség nevében Rákosi Jenő udv. tanácsos, főrendiházi tag fogja a feleletet megadni, Sándor József előadására elfogadtatván nyomban az Orsz. Közművelődési Tanács immár megállapított Alapszabálytervezete. E tervezet szerint csak a voltaképi közművelődési társulatok egyesülnek és pedig az Alapszabályaikban előirt célok minél hathatósabb szolgálatára. A belépés vagy a bennmaradás nem kötelező s a Tanács fenntartására az áldozat csak önkéntes és az egyesületek anyagi erejéhez, költségvetéséhez mért lehet. A Tanács az egyesületek életére, működési programjára octroyt nem gyakorolhat s összeállítása is a vidéki egyesületekre való tekintettel akként állapított meg, hogy a 25 tanácsi tagból 10 vidéken lakó legyen s a többiben is az egyesületek Budapesten lakó saját tagjaikat bizhatják meg. A kongressuson konkrét kérdések tárgyalása nem lesz. A Részletezés 62—5-ik lapján közöljük a Tanács Alapszabálytervezetét és az Emke képviselőjének a dec. 12-ik első értekezletén tartott beszédét, melyből kitetszik, hogy a tárgyalások végeredményben e beszéd álláspontjára helyezkedtek. Ez ügyvel kapcsolatban meg kell említenünk, hogy tévedés a „Emke“ f. évi jan.—febr. havi 1-ső számában foglalt amaz értesülés, mely szerint az Emke 1888-ra is kongresszust hívott volna össze Debreczenbe, mert az egyesület ilyet oda soha sem tervezett.

Meg kell emlékeznünk a Székely Társaságok Szövetsége mult (26. Székely-Szövetség évi aug. 6-iki szamosujvári II. rendes közgyűléséből arról a hivatalos ^{támadása.)} támadásról, mely szerint a Titkári jelentés előadva a Szövetség 1905—7. évi működését: „Mint visszatetszés felidézésére alkalmas szomorú tényt említette föl, hogy az Emke, mely tőkét nemzeti célokra nemzeti közadakozásból gyűjtötte, annyira lebecsülte törekvésök nemzeti jellegét, hogy saját nagy tőkét, mit jobban úgy sem értékesíthet, elzárta tőlük, a Szövetség hozzá intézett kérését elutasította.“ A közgyűlés minden elnöki megjegyzés, vagy más felszólalás nélkül „egyhangulag köszönettel tudomásul vette“ a jelentést, mely így 4. szám alatt teljartalmul a jegyzőkönyvre vétetve és kinyomatva, mult évi okt. hó 21-én 174—907. Szövetségi szám alatt megküldetett az Emkének is azzal, hogy az egyesület: „saját tagjai közt egy kis mozgalmat indítson az iránt, hogy a jegyzőkönyv — kivánság szerinti megfelelő számban, a Szövetség javára — pénzért is árusíttassék“. A Szövetség hivatalos hírlapi tudósításai külön értesítették a közönséget, mennyire: „Kellemetlenül értesült — a közgyűlésen — a hallgatóság, hogy az Emke a Székely-Szövetség akciójának (!) támogatását kereken visszautasította“ és ez alkalomból s ezt követőleg még más alaptalan és méltatlan megjegyzésekkel is illették az Emkét. Több lap, még olyan is, mely az Emkével a legbarátosabb viszonyban áll, jóhiszeműleg leköszölte e tudósítást. Ezzel szemben a Részletezés 73—8-ik lapjain foglaltak szerint, levéltári adatok és okmányok alapján az Emke Igazgató-választmánya 1907. nov. 12-én tartott ülésében, a Szövetség fenti 174. számú megkeresésének tárgyalása rendjén 6. jzkvi szám alatt egyhangulag konstatálta, hogy a Szövetség, mint olyan, az Emkéhez sohasem folyamodott s a Szövetséget alkotó Székely-társaságokat az Emke nemcsak megalakulásukban, hanem különböző akcióikban is, a Szövetséget létrehozott Székely-kongresszussal együtt — az erkölcsi támogatáson kívül — *31 esetben 11.302 K 16 f-rel segítette*, amiből 4248 K éppen a kérdéses 1905—7. évi időközre esik. Erről mind, úgy az I-ső sepsi-

szentgyörgyi, mint a II-ik szamosujvári közgyűlési jelentés mélyen hallgatott, bár tavalyi Évi-jelentésünket is postakönyvünk tanúsága szerint még április 30-án megküldöttük a Szövetségnek s bár pl. a brassói és beszterczei Székely-társaságokkal való levelezésünk alapján kitűnt az is, hogy ezek a Székely iparostanonc mozgalomra az Emkétől kapott 1000 és illetve 300 K segélyeket a Szövetségnek a róluk szóló referárához bejelentették. E referáda pedig a kérdéselt Titkári jelentés további részeiben az Emke neve kihagyásával elő is adatott. Megállapította a Választmány azt is, hogy az 1905—7. évi időközben a központhoz benyújtott Székely-társasági kérések közül is csak egyet és pedig a legtöbb segélyt kapott Marosvásárhelyi székely társaság részéről utasított el, mely szerint kimerült Költségvetésére és Alapszabályaira való hivatkozással nem adhatott az 1901. évi VIII. t.-c. értelmében létesített marosvásárhelyi állami lelencházból egyeseknek nyári fürdőre vitele céljából évi 500 K-t, miről a: „Folyamodó — Marosvásárhelyi székely társaság 1907. márc. 14-én 157. szám alatt — felvilágosított, hogy az egyesület, tekintetvel állami iskolaépítő akciójára, mely anyagi erejét teljesen igénybe veszi, évjáradékok megszavazását nem vállalhatja el, még Alapszabályszerű közvetlen céljaira sem. A lelencház pedig nem foglaltatik az egyesület Alapszabályaiban. E célra más tényezők működnek közre és egyesületek alakultak“. Nincs tehát itt szó semmiféle „nemzeti törekvés“ lebecsüléséről s nem szolgált reá az egyesület a támadásra még akkor sem, ha ezt a fenti egy kérést minden indokolás nélkül is visszautasítja, mert az egyik erkölcsi testület nem a másik állandó és feltétlen anyagi támogatására alakult s nem szolgálja a közcél, az, aki törekvéseit más autonóm szervezetek útján „ostorozás“sal (?) akarja elősegíteni.)* Az Emke ez Évi-jelentés más helyeiből kitetszőleg a szóban levő 1907. évet az áll. iskolaépítő akció miatt 3914 K 96 f hiánnyal zárta, az áll. iskolaépítő akció pedig éppen a tusnádi Székely-kongresszus egyik legfontosabb határozata végrehajtásának tekinthető: az áll. lelencházak gyermekeinek orvosi ellátásáról, ápolásáról stb. azonban az idézett t.-c. 1. 2. 4. és 5. §§-ai szerint áll. alapok és „a helyi társadalom“ gondoskodik, míg közvetlenül a lelencház elmozdítására alakultak a Fehér-kereszt orsz. lelencház egyesület és az Orsz. gyermekvédő liga stb. A Választmány az idevonatkozó adatokat közölte Deák Lajos kir. tanácsos, tanfelügyelővel, ki nemcsak a Székely-Szövetség és Marosvásárhelyi székely társaság, hanem egyszersmind az Emke Maros-Tordavármegyei és Marosvásárhely sz. kir. városi választmányának is elnöke, Igazgató-választmányunk tagja s remélhető, hogy ezek után az áldatlan és testvérietlen magatartás jövőre nem fog ismétlődni többé az Emke ellen.

Két év óta hirdeti valaki a lapokban, hogy Mojós marostordamegyei (27. A mojosai ügy.) kisközség lakossága 100 év előtt még magyar volt, de ez idő alatt eloláhosodott; senki sem gondolt a pusztuló magyarsággal, mignem a szomszéd falu bejáró ref. lelkésze felfedezte őket, megindította a visszatérítési munkát, minek eredménye 3 áttérésben és újabb jelentkezésekben már is szépen mutatkozik. „Az eloláhosodott magyarok — irták az Emkéhez is, — kivétel nélkül óhajtják az áll. iskolát“. Tavaly nyáron a Székely-Szövetséghez közel álló marosvásárhelyi lapok útján már támadások is érték az Emkét, hogy a mozgalom iránt részvétlen maradt s nagyhangú felhívás szólitotta fel az ország közönségét, hogy felekezeti különbség nélkül siessen az ősmagyarok megmentésére. A közönség részben hitelt is adott a hirtelésnek s a támadás kényszerítette az egye-

*) L. az „Ellenzék“ 1907. nov. 4-iki számában „A Székely-szövetség jegyzőkönyve“ c. hivatalos jellegű közleményt.

sületet, hogy — a Részletezés 66—73 lapjain foglalt adatok szerint — nyilvánosságra hozza, mikép kezdettől figyelemmel kíséri az ügyet annál is inkább, mert a jelenlegi Mojos sohasem volt magyar, hanem tipikus oláh község, melyben felnőtt magyar férfi csak 2 van, ez is bevándorolt cseléd, vagy annak fia s a magyar tankötelesek száma is — hivatalos miniszteri kimutatás szerint — ugyancsak 2. Ennek dacára az egyesület mindjárt kezdetben, 1907. febr. 12-iki Választmányi ülésében 4. jzkvi szám alatt késznek nyilatkozott a térítési, de nem visszatérítési munkát a magyarság szempontjából állami iskola szervezésével támogatni, megszavazva, illetve előjegyezve a telekvásárra, építésre, berendezésre stb. a szükséges ezreket, sőt az egyházi szükségletek lehető támogatásától sem zárkózott el. Ám az illetékes egyházi főhatóság 1907. márc. 26-án 1151. és a kir. tanfelügyelő 1907. febr. 20-án 394 sz. alatt, az Emke fiókválasztmányával együtt egybehangzó ellentétes véleményt adtak s a lapos helyszini kiszállás útján is kitünt, hogy a mojosi nagyszabású akció csak vaklárma és félrevert harang. Egyetlen lélek sem tért át, sőt ami Mojoson emberemlékezet óta nem történt, a bejáró ref. pap elbocsátó levelével 1907. jun. 8-án, tehát az akció megkezdése után oláhnak tért át a Mezősámsondról 7 év óta szintén beköltözött Gáspár Ilona ref. magyar. A 2 tanköteles gyermeket az Emke a szomszéd község magyar iskolájában akarván neveltetni, ennek a szülők — úgy látszik rábeszélésre — ellenálltak s a bizalmiférfiunkhoz kiutalt pénz felhasználatlanul maradt. Közben az adakozás a bejáró ref. lelkész által — miután a gyűjtés az egyházi főhatóság jóváhagyása nélkül is kezdetet meg — nyilvánosan beszüntettette s az egyházi főhatóság f. évi márc. 19-én 5907. szám alatt kelt átiratában kiemelve az akció „kellő megfontolás nélküli megindítását” és „sajnálataát fejezve ki” az ez ügyben hivatalos részről tanusított eljárásért, a „kellemetlen ügy felett a napirendretérést” javasolá. Ezt ezennel meg is tesszük, de a szomorú képpel szemben, melyben a jóhiszemű, áldozatkész közönség megtévesztése foglaltatott s mely ellen az egyesület az igazán veszélyeztetett községek érdekében erkölcsi kötelességének tartotta figyelmeztető szavát felemelni, mint örvendetes tényt s egyzsersmind a helyesen intézett akció eredményét mutatjuk be e helyen, hogy: az Emke, a ref. egyházi főhatóság és a magyar állam közös áldozatával egyházilag egyesített, templommal, papilakkal és önálló lelkészi állomással, állami iskolákkal ellátott Kisbarcsa-Csernakeresztur hunyadvármegyei szomszédos községekben, honnan „az elnémult és megkondult harang” országos szálló igéje is indult, a már korábban ősei hitére viszatért és abban maig is megmaradt 100 kisbarcsai igaz magyarhoz, a Csernakeresztur számára e közgyűlési évben toronyra adott 400 K-nak is megvolt az a hatása, hogy utóbbi helyről Keresztes Sándor állami tanító buzgólkodására, folyó év márc. 15-én 56 lelket vett át a gör. keleti vallásról a bejáró ref. lelkész. Az áttérések hiteles anyakönyvi kivonata egyesületünkhöz beküldetett. Ezzel a híres Csernavölgy e községeiben, honnan az u. n. Hunyadi-mozgalom is indult, a magyarság egyensulya különösen a fiatalabb nemzedék által biztosítva van s a céltudatos akció által ismét egy konkrét eredményt ért el az Emke. E példára való utalással a nemzeti ügy érdekében itt is tisztelettel kérheti és kéri is az Emke, hogy működése területét illetőleg legalább véleményét hallgassa meg az áldozatra kész közönség, nehogy az igazán megmentendő és megmenthető községek lássák az ellenkező eljárásnak, ami nem lehet cél, a kárát.

Folyó kiadványainkat kölcsönösen kicseréltük: a Felvidéki, (28. Csereviszony.) Dunántuli és Délmagyarországi közművelődési egyesületekkel; Magyar Tudományos Akadémia, Erdélyi Múzeum-Egyesület, Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa és

Szövetsége, Székely Nemzeti Múzeum, Eperjesi Széchenyi-kör, Kassai Kazinczy-kör, Pozsonyi Toldi kör, Szatmármegyei Széchenyi-Társulat és Magyar Vörös Kereszt Egyesület elnökségeivel; a Budapesti tud. egyetemmel; Kolozsvári és Marosvásárhelyi Kereskedelmi- és Iparkamarákkal, Magyar kir. Központi Statisztikai hivattal. Megküldték továbbá: a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter „Magyarország közoktatásügyét 1907-ről“, s a m. kir. földművelésügyi miniszter „Magyarország földművelésügye az 1906. évben“ című jelentésén kívül több értékes kiadványát, ezek közt „A székely aktió 5 éve“ 10 példányban és „A hegyvidéki aktió 1906. évi működésének ismertetése“. Hazafias átirat kíséretében kaptuk az „Első Magyar Általános Biztosító Társaság 1857—1907.“ című 50 éves jubiláris diszmunkáját, mely a magyar nyomdászati ipar remeke. Évi-jelentését rendszeresen beküldte több erdélyrészi közép-, szak- és népiskola. Egyesületünkhöz díjtalanul járt az „Ellenzék“, a „Gyulafehérvár“, „Székely Nép“ című politikai lap, a Transylvánia és Szabadalmi Ujság.

Csak örvendeteset jelenthetünk tagjaink létszámának szaporodására nézve is, midőn újabb és újabb társadalmi alakulatok vonják el a figyelmet és osztják meg a különben is mindig ugyanazon adózó közönség érdeklődését. A tagok száma jelenleg: 78 örökös, 2094 alapító, 5611 régi rendes, 2085 új rendes, 1369 pártoló, együtt: 11.237. Szaporodás az alapítóknál és befolyt hagyatékoknál 10, a rendeseknél belépés és ciklus-újítás útján 219, pártolóknál 57. Az újonnan befolyt hagyatékok és felvett alapítók tagsági kötelezettségének összege 2767 K 70 f, a ciklust újított régi rendes tagoké 1199 K az új ciklusú rendeseké 2680 K, a pártolóké 154 K, együtt 6800 K 70 f. Gyűjtéseink közül ki kell emeljünk a dr. Vitályos Géza radnóti (Kisküküllővárm.) főszolgabiróét, aki négy Emke-gyűjtőivén „járása mindenkori főszolgabirója“ nevére 200 K alapítványt tett, maga rendes tagnak lépett be s megnyerhető községek bevonásával gyűjtött 50 rendes tagot közel 2000 korona értékben s egyszerűs mind a tagdíjak beszedésére is vállalkozott. Sok ilyen derék közigazgatási tisztviselőt a hazának!

Új alapítók lettek és illetve meglévő alapítványaikat növelték (30. Új alapítók.) a múlt közgyűlés óta: Szentes város örökös tagsága XXI-ik évi részleteül és Karcag város XIV-ik évi részleteül 2—200 K-ával; Wassermann Mór Emkekávéháztulajdonos Budapestről, alapítványa kiegészítéseül az 1906. és 1907. évi részletek fejében 100 K-ával, a Temesvári első gyűjtő-, kocsikenőcs és vegytechnikai gyár r.-t. előző alapítványához csatolandólag 44 K 69 f-rel; továbbá Deák Gyula, a Kassai takarékpénztár vezérigazgatója, dr. Haller Gusztáv ügyvéd, Emke-jogtanácsos Kolozsvárról, a Kolozsvári gazdák hitelszövetkezete, gróf Teleki Ferenc földbirtokos Borsáról (Kolozsvárm.), Tolvaly Ferenc földbirtokos, körjegyző Pókából (Maros-Tordavárm.) és Verzár Kálmán, a Kolozsvári takarékpénztár és hitelbank vezérigazgatója egyenként 2—200 K-ával. A „radnóti járás mindenkori főszolgabirója alapítványá“-t a 29. pont alatt említettük.

Hagyatékaink sorából a néhai „dr. Miksa György és Miksa Zsuzsánna“-féle 160.000 K-ás végrendeleti ügy dr. Müller Jenő nagyenyedi ügyvéd, megyei választmányi jogtanácsos díjtalan képviselőjében végső részleteiben is kedvező befejezéshez közeledett; a főper már a tavaly eldőlt, egyik oldalági rokon utólagos kisebb erőlködése az előzmények alapján már nem vezethet sikerre. Remélhető, hogy a nagy hagyaték még ez évben megnyílik s az egyesület a nagyenyedi temetőben felállíthatja azt a díszes siremléket, melyet a nagy alapítványtevő, Diódváraljai Miksa

Zsuzsánna sirjára tervelt. Új hagyaték a lefolyt évben: gróf Tholdy Amália, családjának utolsó sarja († 1908. márc. 11-én Beszterczen), az Emkére hagyta máramaros-megyei ama peres birtoka és java $\frac{1}{3}$ -ad részét, mely gróf Tholdy Lajos után részben végrendelkezőt is illeti. Néhai Havas Imre († 1908. febr. 15-én Esztergomban) emlékére, örökhagyó akaratahoz képest, de mégis önkéntesen 400 K alapítványt tettek és küldtek be gyermekei és örökösei Havasi Jolán és Nyárasdiné-Havasi Ilona; végrendelkezett néhai Széchenyi Lajos is († 1908. jan. 20-án Nagybajomban), még ismeretlen nagyságu hagyatékkal. Az 1905. nov. 14-én Brassóban elhunyt Koós Ferenc kir. tanácsos, tanfelügyelő, a Besztercze-Naszódvármegyei ált. tanítótestületnek, kamataiban a legjobb magyar tanítónak kiadandólag, 200 K alapítványt hagyván, a tanítótestület felosztás esetére az összeget — fenntartva a célt — az Emkének jelölte ki. Hagyatékokban befolyt: Br. Orbán Balázs alapítványához a Szejke-fürdő 3000 K megváltási ára I. részletében, br. Orbán János megyei árvaszéki ülnöktől, Székelyudvarhelyről 600 K; özv. Lócsei Splényi Lajosné végrendeleti hagyatékában, Nagyenyedről 200 K; Budai Pál zentai kádármester 1350 K-ás hagyatékához csatolandólag 18 K 01 f. Vallás- és közokt. min. jóváhagyta a néhai Décsy Károly nagyenyedi ref. theol. tanár féle 10.000 K-ás hagyatékáról szóló alapító levelet, s az Emke az alapítványtevő nagyenyedi sirkövére a többi végrendeleti örökösök hozzájárulásához 300 K-t utalt ki. Három nagy alapítványtevőnk nyugszik ezzel a nagyenyedi sirkertben, u. m. Kovács Sándor mérnök, ki 112.000 K-ás hagyatékot tett, mely 200.000 K-ára növelendő, Miksa Zsuzsánna 160 000 és Décsy Károly 10.000 K-ás végrendelkezőink. Áldott legyen emlékezetök s az Emke kegyelete ápolja sirjokat!

A nagyszámu adományok közül kiemeljük: Egyesült budapesti fővárosi takarékpénztár 100 K; Kuzsók István alapító tag, Kolozsvár sz. kir. város mértékhitelítő hivatalának főnöke, a dr. Haller Károly emlékkönyv-kiadásából kifolyólag 57 K 20 f; Erdélyrészi magyar jelzáloghitelbank r. t. 50 K, Bajai takarékpénztár 40 K, a verespataki m. kir. Bányaüzemvezetőség az 1907. évben begyűlt bányalátogatási díjakból 24 K 80 f; Antalfy Lajos ny. ezredes Budapestről 20 K, Öcsöd község 20 K, Tiszafüredi takarékpénztár 20 K, dr. Duda János áll. főgimn. tanár Fogarásról 12 K, Gulácsy Ignác városi pénztáros Ungvárról, Hódmezővásárhelyi központi takarékpénztár és a Temesvári gyűjtőgyár nevében dr. Kolosváry Sándor j. t. orvos, Kolozsvárról 10—10 K; Nagyvárad város főpénztára, Nagy Pál, Palotás Fausztin és Szilágyi István által ott letett összegben 6 K 60 f; Csongrád városi takarékpénztár 4 K, Lukáts Géza birtokos, időközben elhunyt rendes tag: dr. Vitályos Géza radnóti főszolgabíró utján 4 K; Kilczér Benjámint Terehegyről „hazafias ajándékul“ 2 K, s az ujvidéki kir. kath. magyar főgimn. tanári kara, régi rendes tagunk, Megyeri Ferenc igazgató utján 1 K. Perselygyűjtésekből befolyt: a Budapest székes-főváros területén elhelyezett mintegy 200 drb gyűjtőperselyből 215 K 30 f; nagyobb gyűjtők voltak: Édeskuty L 26 K 45 f, Wassermann Mór 25 K 56 f, Földváry Imre 13 K 11 f, Kosdy József 6 K 90 f, Weil Vilmos 6 K 58 f, Késmárky és Illés nagykereskedők 5 K 62 f-rel stb; a Belobreszkai m. kir. vámhivataltól 14 K 86 f; a kunszentmiklósi Uri Kaszinó, alapító tagunk részéről, Baký Kálmán elnök e címen 8 K-t küldött.

Ismét és ismét vissza kell térnünk az 1890. évi dec. hó 15-én (33. Kölcsön-orszájték gróf Szapáry Gyula miniszterelnöksége idejében az Emke számára **ügye.**)

(32. Érdekesebb adományok és perselygyűjtések.)

képviselőháziilag megszavazott kölcsönsorsjáték ügyére, mely tárgyban akkor az egyesület ugyanazon évi okt. 3-án 1019—890. sz. alatt kelt s a kormány tagjain kívül az összes képviselőknek és támogatás végett a törvényhatóságoknak is megküldött kérelmére, Hertelendy László előadása s Horváth Gyula, Darányi Ignác, Beksics Gusztáv, Beöthy Ákos, Bartha Miklós, Irányi Dániel és dr. Wekerle Sándor kir. pénzügyminiszter pártközi egyetértő felszólalásai után a Ház egyhangulag kimondta az Emke számára egy nagyszabású kölcsönsorsjáték megadását s a kir. pénzügyminisztert ide vonatkozó jelentésének illetve javaslatának 1891. végeig megtételére utasította. Ez azonban soha sem történt meg, minek következtében az egyesület később és pedig ismételtelen nemcsak a maga, hanem immár a másik három nagy testvéregyesület, tehát az Emke, Fmke, Dmke, és Dke javára is folyamodott s a nemzeti kormány megalakultával 1905. május 15-én 379. sz. alatt ugyanily irányban megújította kérését dr. Wekerle Sándor miniszterelnök-höz, mint egyszersmind kir. pénzügyminiszterhez; majd az ellátás sürgetése mellett mult 1908. évi ápr. 3-án a gróf Apponyi Albert kir. vallás és közoktatásügyi miniszternél járt küldöttség útján 370—907. sz. alatt a pénzügyminiszternél e kérés támogatását is szorgalmazta. Miután azonban e tárgyban még választ nem kaptunk, nem marad más hátra, mint a testvéregyesületek nevében is a további kérelmezés.

Egyesületi halottaink közé számlálhatjuk a lefolyt évben: dr. (34. Halottaink.) Bartók György erdélyi ref. püspököt († 1907. dec. 19-én 63 éves korában, Kolozsvárt), aki kezdettől rendes, majd alapító tagunk gyanánt már vidéki pap korában a legmelegebb érdeklődéssel viseltetett az Emke iránt, később 1899-től püspöksége idejében köz- és választmányi gyűléseink rendes és munkás látogatója volt, buzgón részt véve a tárgyalásokban is; az 1891. okt. 4-iki marosvásárhelyi közgyűlésen tartotta az emlékbeszédet Kovács Sándor nagyenyedi mérnök és gróf Kun Kocsárd 1895. jan. 14-iki szászvárosi temetésén a gyászbeszédet legnagyobb alapítónk fölött. További veszteségünk: gróf Károlyi István főrendiházi tag, nagybirtokos, egyesületünk 2000 K-ás alapítója, († 1907. aug. 1-én 62 éves korában, Nagykarolyban), aki fenkölt lelkü nejével, sz. Csekonics Mária grófnővel együtt élén állott az 1887. febr. 22-iki budapesti Operaházi Emke-bálnak, melyen Rezső királyfi és fenséges neje is megjelentek; részt vett az egyesület 1888. aug. 20-iki brassói, 1892. jun. 7-iki és 1896. szept. 8-iki budapesti közgyűlésén, egyik elnöke volt az utóbbi napon a kiállítási ünnepélyek csarnokában az Emke rendezte Ezredéves közművelődési kongresszusnak, részt vett az 1897. febr. 12-iki egyik kolozsvári választmányi gyűlésen is s a közművelődési egyesületek országos szövetségének mindvégig nagy hive volt. Garmathy Zsigmond kir. tanácsos, takarékpénztári vezérigazgató († 1908. máj. 2-án 77-ik évében, Bánffyhunyardon), miután mint alig 16 éves ifju, főhadnagyi ranggal résztvett az 1848—49-es szabadságharcban s azután mint fősolgabíró, jószágigazgató, földbirtokos, stb. egy hosszú emberéleten át élén állott Bánffyhunyard és vidéke minden kulturális, közgazdasági és jótékonyági ügyének s az Emkénél is, mint kezdettől alapító s a Kalotaszegi fiókkör elnöke, az egyesület buzgó támogatója volt. B. Bak Lajos nagyiparos, gyáros († 1907. máj. 23-án 68 éves korában, Kolozsvárt), az Emkének kétszeres alapítója, aki kezdetben sokáig volt a Választmány választott, majd az új Alapszabályok értelmében virilis tagja s mint olyan részt vett a legtöbb köz- és választmányi ülésünkön és az Emkéhez odaadással és szeretettel ragaszkodott. A Választmány mindenik haláleset alkalmából részvételének megfelelő kifejezéséről gondoskodott, dr. Bartók György ref. püspöknél gyászkoszoru letételével is, s a közgyűlés tiszte, hogy elhunyt jeleseink emlékezetét szintén jegyzőkönyvileg megörökítse. Részvétét fejezte ki továbbá a Választmány, az Emke-isko-

lákznál és fiókválasztmányoknál említett eseteken kívül, S z e k u l a Ákos ellenőr — édesanyja, báró B á n f f y Ernő számvizsgáló — leánya: gr. T e l e k i Ferencné, N a g y Sándor fiókválasztmányi pénztáros — neje és R e m é n y i Antal jogtanácsos — fia elhunytá alkalmából. Az elhunytak családtagjai mindenik esetben a legmelegebb köszönőirattal válaszoltak s kifejezték ragaszkodásukat és odaadásukat az egyesület iránt.

Üdvözetét fejezte ki a Választmány az egyes testvér- és rokon- (35. Üdvözetek.) egyesületek és erkölcsi testületek alkalmi ünnepein kívül, mikről a megfelelő rovat alatt emlékeztünk: S z t e r é n y i József kir. kereskedelemügyi államtitkár, orsz. képviselő, alapító tagunk és volt buzgó jegyzőnk, v. b. t. t-sá történt kineveztetése alkalmából, sürgönyileg, a következő sorok szerint: „Legmagasabb kitüntetése alkalmából fogadja épen együtt ülő Igazgató-tanácsunk nevében és megbízásából hazafias üdvözetünk és legőszintébb jókívánataink kifejezését“, — mire az államtitkár úr szintén sürgönyileg a következő szavakkal válaszolt: „A legnagyobb magyar kulturegyesület szives üdvözetét, melynek bölcsőjénél szerény magammal közel negyedszázad előtt állhattam, benső megindultsággal és hálás köszönettel fogadtam. S z t e r é n y i.“ Átiratilag üdvözlöttük: F e r e n c z i Károly főesperesplébánost, a Gyergyóvidéki kör elnökét és Ig.-választmányunk tagját, a F. J. r. l. keresztjével, Szatmári E n y e d y Lajos ny. kir. ítélőtáblai bírót, a Balázsfalvi vidéki kör elnökét, a III. o. vaskorona r.-del történt kitüntetésök alkalmából. Az üdvözöltek szintén meleg hangu válasziratokban köszönték meg a Választmány jókívánatait s fejezték ki az ügyszövi további ragaszkodásukat és jóindulatukat.

Fiókválasztmányaink száma ez idő szerint 26 megyei, városi (36. Fiókválasztmányaink.) és járásköri fiók, mindenik kipróbált régi szervezet, melyek közül a változott politikai és társadalmi viszonyokhoz és a szükséghez képest nem egy alakult újra a lefolyt évben is. Az összes erdélyi megyéket átfogó és az anyaállamra is kiterjedő hálózattal a fő- és alispánok, polgármesterek és kir. tanfelügyelők, esperesek és lelkészek, magasabb bírósági és köztisztviselők, ügyvédek és földbirtokosok, szóval a vezető társadalom állanak e szervezetek élén s munkásaik mindenütt a lelkes és áldozatkész intelligencia. Egy nemzeti tábor ez, mely megfontolva és komolyan halad s célja nem a vaklárma, hanem a központtal egyetértőleg a reális alkotás. Újból alakult f. évi ápr. hó 8-án a Beszterce-Naszódvármegyei választmány, gróf Lázár Árpád főispán és a Marosujvár vidéki-kör ápr. 12-én, Szabó Albert m. kir. bányatanácsos, főbányahivatali főnök elnöklete alatt. A központ fölkérésére elfogadták a Fogaras- és Udvarhely vármegyei választmányok elnökségeit Széll József és Ugron Ákos főispánok, míg a Brassó- és Torda-Aranyos vármegyei választmányok újjászervezésére gróf Mikes Zsigmond és gróf Bethlen Bálint főispánok kérték föl. Újjászervezés alatt áll még a szászvárosi fiókkör, melynek alakuló közgyűlését e jelentéssel egyidejűleg hívta egybe Dósa Dénes ny. ref. Kun-kollégiumi igazgató, eddigi elnök. Megyei választmányainkat illetőleg Erdélyben egyedül Háromszékvármegyében nincs szervezve a fiók, hol a Pótsa József főispán elhunytá következtében megüresedett elnöki állásra még eddig nem sikerült megtalálni a válalkozó egyént. A fiókválasztmányok saját jelentései a Részletezés 29—42 lapjain találhatóak s fel vannak sorolva ott az alkotások is, melyekben a központot odaadással, közvetlen szervező s részben áldozó munkával is segítették. Némelyiknek, mint pl. a Maros-Tordavármegyei és Marosvásárhely sz. kir. városi választmánynak saját külön vagyona is van, utóbbié 4,643 K 36 f, melynek kamatait néptanítók jutalmazására fordítja. A fiókválasztmányok a rendes tagdíjak beszédésében 952 K 17 f-t szállítottak a központba, ezek közt az utóbb említett Választmány pénztárosa N a g y Sándor gyógyszerértulajdonos 426 K 17 f-t. Kis-Küküllővármegyei választ-

mányunk a fiókok minél nagyobb arányu tevékenysége biztosítására valamely pausál-összeg megszavazását javasolta a központnak: erről azonban az áll. iskolaépítő akció tartamáig tárgyalni sem lehetett. Elhunyt Péter Gábor Debreczen sz. kir. város vásárfelügyelője, Hajdúvármegyei és Debreczen sz. kir. városi választmányunknak 20 év óta buzgó és odaadó jegyzője, kit temetésén a fiókválasztmány is elbucsztatott.

Hiven az Alapszabályok és Ügyrend utasításaihoz, hogy az (37. Küldöttségek és Emke-intézményeket, fiókokat sűrűn látogassuk s igyekezzünk az Emke **képviseltek.**) befolyását, irányító eszméinek terjesztését minden alkalommal érvényesíteni, választmányi intézkedésre helyszíni kiszállásokkal és képviseltekkel vettek részt: 1907. máj. 4-én a Segesvári Tulipánkert Egyesület jótékonycélu estélyén Kenessey Béla alapító tag; máj. 9-én Marosvásárhelyt, a fiókválasztmány pénztárosával a tag- és pénzgyűjtésre nézve tárgyalás végett a főkönyvvezető; máj. 12-én a Sorompó orsz. iparvédő liga közgyűlésén a főtitkár; máj. 22-én a Kolozsvári ref. coll. 300-iki fennállásának ünnepén a főtitkár és Nagy Károly jegyző; jun. 12-én Kolozsvár sz. kir. város törvényhatósági bizottsága „Bocskay István diszközgyűlésén“ az elnök és a főpénztáros; jun. 19-én Budapesten a Gyáriparososok Orsz. Szövetsége kivándorlási ankétjén a főtitkár; jul. 26-án Nagyváradon Berkes Bertalan Emkepadló és parkett fényezőmáz gyára számadásainak felülvizsgálata érdekében a főkönyvvezető; aug. 15-én Mojoson a községi magyarok számbavétele és kihallgatása tárgyában dr. Turnowsky Mór választmányi titkár és Molnár István levéltáros; szept. 12-én Nyitrán a Fmke 25 éves ünnepén a főtitkár; szept. 12-én a Közművelődési egyesületek főtitkári értekezletén Nyitrán a főtitkár; szept. 22-én Algyógyi székely földműves iskola téli félévi vizsgáján az ellenőrző bizottság tagjai: a főtitkár mint elnök, Leszai Ferenc kir. tanácsos, alelnök, báró Kemény József és Fáy Béla cs. és kir. kamarás; szept. 29-én Barcsai Ákos fejedelem kozmatelki emlékoszlopa átadási ünnepén gróf Tholdalaghy Samu tekei róm. kath. plébános; okt. 3-án Aradi Székely Otthon generális gyűlésén a főtitkár; okt. 13-án Kolozsvári Petőfi-utcai áll. iskola Emke-dalosköre zászlószentelésén Kozma Ferenc kir. tanácsos, ny. tanfelügyelő, választmányi tag; okt. 15-én kolozsvári ismeretterjesztő előadások ügyében tartott értekezleten, előbbi; okt. 15-én magyarkályáni óvó céljaira kijelölendő terület érdekében a főtitkár, főpénztáros és levéltáros; ugyanakkor a vajdakamarási áll. iskolaépület megsemmisítésére az előbbieket; okt. 22-én Budapesten a Bartha Miklós budapesti siremléke leleplezésénél Reményi Antal jogtanácsos; dec. 12-én Orsz. Közművelődési Tanács első értekezletén Budapesten az elnök és a főtitkár; dec. 12-én Budapesten a négy nagy közművelődési egyesület főtitkári értekezletén a főtitkár, s ugyanakkor Tordán a Tordaranyosvármegyei választmány tagsági törzskönyv rendezése tárgyában a főkönyvvezető; dec. 20-án Berkes Bertalan Emkepadló és parkett fényezőmáz gyára számadásainak felülvizsgálata tárgyában az előbbi; dec. 26-án brassói iparos ifjak önképző egyesülete 25 éves ünnepén Vajna Gábor ügyvéd megyei választmányi elnök.

1908. jan. 19-én Szatmármegyei Széchenyi-társulat 25 éves jubileumán Papp Géza szatmárnémetii polgármester; jan. 22-én Budapesten az Orsz. Közművelődési Tanács II-ik értekezletén az elnök és a főtitkár; febr. 16-án algyógyi székely földműves iskola téli félévi vizsgáján az ellenőrző bizottság tagjai, u. m. fent szeptember 22-én; ápr. 5-én Budapesten az Orsz. Közművelődési Tanács III-ik előértekezletén az elnök és főtitkár; ápr. 12-én Marosujvárt a helyi és vidéki kör ujjaalakulásánál a főtitkár; ápr. 23-án magyarkályáni birtoknak a bérlők számára átadására Molnár István levéltáros és Endes Kálmán társhaszonélvező. Résztvettünk a Kolozsvárt tartott márc. 15-iki, okt. 6-iki, király születésnap, Erzsébet napi stb. egyházi, nemzeti és társadalmi ünnepeken, mindenütt a tisztikar és Választmány tagjai által képviselve az egyesületet.

Az Igazgató-választmány tartott a közgyűlés óta 7 (38. Igazgató-választmány.) ülést. Ez ülések mindenikén gróf Béli Ákos elnökölt. Hozatott 184 fő- és 75 al-, összesen 259 jzkvi határozat. Bándy György Szolnok-Dobokavármegye alispánja, Dénes Károly Hunyadvármegye kir. tanfelügyelője és Mártonfi Lajos szamosujvári áll. főgymn. igazgató a mult közgyűlés határozata alapján az Igazgató-választmányi tagságot elfogadták s az ülésekre buzgón eljárak. A Választmány, tekintettel az áll. iskolaépítő akció következtében a költségvetés teljes kimerülésére, tehát a tárgy hiányára, a lefolyt közgyűlési évre nézve 1907. szept. 21-iki első ülésében további intézkedésig egyhangulag kimondotta, hogy üléseit egyelőre minden második hónapban fogja megtartani, a mi az Alapszabályszerűleg szervezett Igazgató-tanács mellett annál könnyebben lehetséges volt, mert más nagyszabásu testvéregyesületeink évnegyedes, vagy még ritkább választmányi üléseket tartanak a nélkül, hogy ebből eddig az ügy sérelme, vagy hátránya keletkezett volna. Az Igazgató-választmány üléseit a lefolyt évben 57 alapító és választott tag látogatta Ez tehát a nem szünő érdeklődés állandó tanujele.

A Választmány elé tartozó ügyek előkészítésére és a hozott (39. Directorium.) határozatok végrehajtására, szükség esetén pedig sürgős ügyekben tartott a Directorium 13 ülést, ezekben 248 fő- és 97 al-, összesen 345 jzkvi határozatot hozott. Ez ülések alkalmával 10 ízben gróf Béli Ákos, 2 ízben Fekete Gábor és 1 alkalommal gróf Bethlen Pál elnökölt.

Az Emke főtitkári hivatala által ellátott ügydarabok száma: Iktatóra (40. Egyesületi iroda.) érkezett a levéltári és pénztári ágban 1327, kiadatott 1565, együtt 2892 önálló ügydarab; postára adatott vidékre 13401, helyben 819, csomag 39, összesen 14259 drb; írógépen vagy nyomdailag sokszorosított irat szétküldetett 15900 drb. Az Emke-iroda helyiségére nézve a Magyar-utcai 1-ső sz. ház földszintjét illetőleg a bérletszerződés öt évre kiállított, az elhelyezkedés megtörtént s így időt nyert az egyesület alkalmas ponton megfelelő nyugodt építésre. A volt Emke-palotáért a 300.000 K vételár második fele is a M. Á. V. igazgatósága által mult év végével kifizettetvén, így az épület a M. Á. V. kolozsvári üzletvezetősége nevére végzésileg bekebelezetett. Igazgató-választmány a Kolozsvári Kerületi Munkásbiztosító Pénztár felhívására az 1907: XIX. t. c. 10. pontja értelmében kimondotta, hogy összes hivatalnokainak és alkalmazottainak betegség esetén fizetésüket legalább 20 héten át kiszolgáltatja, mire nézve Szabályrendeletet is alkotott, illetve ilyenek alkotását kimondotta.

Szám- és pénztárvizsgálatot 1908. ápr. hó 3-án tartottak a szám- (41. Szám- és pénztár- vizsgálat.) vizsgáló bizottság tagjai: u. m. Bánffy Ernő báró, földbirtokos, elnök, Gyárfás Benedek jószágigazgató és Sárkány Lajos dr., ref. coll. tanár és egyházkerületi tanügyi előadó. Mindent a legnagyobb rendben kezelve és pontosan megőrizve találtak; ezért a közgyűlésnek Merza Lajos kir. tanácsos, főpénztáros és Székula Ákos ellenőr számára a felmentvény megadását javasolják.

Indítvány e jelentés elkészülteig kettő érkezett be a közgyű- (42. Indítványok.) léshez és pedig Gáspár János orsz. képviselő, alapító tagtól az egyesületi akció irányának megváltoztatása és Nagy Károly ref. theol. tanár, jegyzőtől az Első Magyar Általános Biztosító Társaság 500.000 K-ás alapítványa kamatainak megnyerése tárgyában, kapcsolatban az erdélyi veszélyeztetett vidékek népiskolás gyermekeinek internátusi elhelyezése kérdésével. Az Igazgató-választmány f. évi május hó 12-én tartott ülésében 6. jzkvi sz. alatt egyhangulag elfogadta a javaslatokat s pártolólág terjeszti a közgyűlés elé. A javaslat elfogadása által az egyesület

egyfelől nagyon is egyoldalú iskolaépítő akciójának kizárólagos követésétől szabadul, a mi az elutasított kérelmezők részéről sok panasz és megtámadás oka volt; másfelől a népiskolai internátusok hathatósabb felkarolása által nemcsak nemzeti, kulturális, hanem társadalmi és jótékonyági szempontból is nagy áldást lehetne terjeszteni. Amugy nagy áldozattal létre jön egy néhány iskola: így a már kész iskolákban elhelyezhetők a körülfekvő exponált községekben szétszórt gyermekek tizezei. A közgyűlés a Részletezés 87—8. lapjain közölt indítványok elfogadásával csak az idők intelmét és szükség szavát követi.

Huszonnégy év kitartó és szívós munkájával sikerült az Emke (43. Betejezés.) elkölthető évi jövedelmét közel 200.000 K-ára emelni. Szép pénz magában véve, azonban a célhoz képest elenyésző csekély. Hozzájárul, hogy az egyesület komoly és reális alkotásokra ez összeg legnagyobb részét járadékok alakjában lekötötte s így a napi szükségek és folyton megújuló kérések kielégítésére nézve, ami sok támadás és elégedetlenség kútforrása, mozgékonyágát megbénította. Nagyszabású áll. iskolaépítő akciójában a várandóságok évekre való előre lekötésével dolgozik, sőt mérlegében immár hiánnyal is küzd. Az akció címén addig követett bölcs tőkésítő eljárását is megszüntette s már csak az alaptőke megtámadása volna hátra, ha ettől nem tartaná vissza az Alapszabályok és az elhunyt alapítványtevők végakarata. De erre a tőrre nem is akar lépni a Választmány: hanem két eshetőség előtt állunk. Vagy változtatni az akció irányán, amire nézve a jelen közgyűlésre is két indítvány, két határozati javaslat érkezett be, vagy pedig újabb és újabb áldozatokra lelkesíteni a közönséget. Mert állam és egyház hiányait, melyek eszközeik létrehozatalában hatalmi vagy örökkévaló tényezőkkel munkálnak közre, a társadalom szűkös filléreivel a magyar lakosság millióinak részvéte nélkül pótolni nem lehet. E népmilliók a társadalmi akcióban pedig — úgy mint a románok és szászok pénzintézeteikkel, vagy erejükön felüli áldozatokkal — vagy nem vesznek részt, vagy aki részt vesz az országban, rendesen ugyanaz az elem, ezerfelé van igénybe véve. Ám mi a hazafiság és a nemzeti érzés szent nevében ismét és ismét hívunk mindenkit, hallgassa meg a legveszélyeztetettebb országrészen munkáló és küzdő őrállókat s a nemzetiségi kérdés hullámveréseiben jöjjön segítségére addig, a míg áll s még menthető Erdély!....